

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

SÜRDÜRÜLEBİLİR FİNANS KAPSAMINDA ÇEVRESEL, SOSYAL VE KURUMSAL YÖNETİM (ESG) İLE BANKA KARLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE ULUSLARARASI BİR ARAŞTIRMA*

AN INTERNATIONAL RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN ENVIRONMENTAL, SOCIAL AND CORPORATE GOVERNANCE (ESG) AND BANK PROFITABILITY WITHIN SUSTAINABLE FINANCE

Dr. Öğr. Üyesi Zühal ARSLAN¹

Doç. Dr. Gamze GÖÇMEN YAĞCILAR²

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, bankaların çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim (ESG) faaliyetlerinden elde edilen performanslarının bileşenleri olan ESG skoru, Kombine ESG skoru, ESG tartışma skoru, ESG sosyal skoru, ESG kurumsal yönetim skoru ve ESG çevresel skorunun aktif ve özsermaye karlılıklarına etkisini incelemektir. Bu amaçla 2010-2019 yılları arasında 25 ülkeden 63 banka kapsama alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda ESG kurumsal yönetim skorunun banka aktif karlılığını pozitif, ESG, ESG sosyal ve ESG çevresel skorunun aktif karlılığı negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca banka özsermaye karlılığı ile ESG sosyal skoru arasında negatif yönlü ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bulguların pek çok kesim için yol gösterici olması beklenmektedir. Bulgular bankaların sorumlu ve sürdürülebilir finansmanı destekleme noktasında ortaya çıkan kazanç ve maliyetler konusunda aydınlatıcı olmaktadır. Ayrıca kamu ve özel sektör işletmelerinin sermaye bütçelemesi ve yatırımların değerlendirilmesi aşamalarında ESG bileşenlerinin de finansal performans ile ilişkisini gözlemlemeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Diğer taraftan düzenleyici ve denetleyici kuruluşlara sermaye verimliliğini artıracak ve kurumsal finansman maliyetlerini düşürecek ESG uygulamalarının belirlenmesi ve teşviki ile ilgili düzenleme ve yönergelerin oluşturulmasında yol gösterici olması beklenmektedir. Kurumsal ve bireysel yatırımcıların ise sürdürülebilirlik ilkelerini yatırım süreçlerine entegre ederken sosyal sorumlu firmalarla oluşturulacak portföylerde ESG bileşenlerinin portföy performansı üzerindeki etkilerini anlamalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Finans, Çevresel, Sosyal ve Kurumsal Yönetim (ESG), Banka Karlılığı, Panel Veri Analizi.

JEL Sınıflandırma Kodları: C23, G21, Q56.

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the effects of the ESG score, Combined ESG score, ESG discussion score, ESG social score, ESG corporate governance score and ESG environmental score, which are the components of the performance obtained from the environmental, social and corporate governance (ESG) activities of banks, on their asset and return on equity. For this purpose, between 2010-2019, 63 banks from 25 countries are included in the study. As a result of the analysis, it is seen that the ESG corporate governance score positively affects the bank's return on assets, while the ESG, ESG social and ESG environmental scores negatively affect the bank's return on assets. In addition, it is revealed that there is a negative relationship between the bank's return on equity and the ESG social score. It is expected that the findings obtained within the scope of the research will be guiding for many segments. The findings are illuminating on the gains and costs of banks to support responsible and sustainable finance. It also reveals that public and private sector enterprises should consider the relationship of ESG components with financial performance in the stages of capital budgeting and valuation of investments. On the other hand, it is expected to guide regulatory and supervisory institutions in determining and promoting ESG practices that will increase capital efficiency and reduce corporate finance costs. It is thought that while integrating sustainability principles into their investment processes, institutional and individual investors will help them understand the effects of ESG components on portfolio performance in portfolios to be created with socially responsible companies.

Keywords: Sustainable Finance, Environmental, Social and Corporate Governance (ESG), Bank Profitability, Panel Data Analysis.

JEL Classification Codes: C23, G21, Q56

* Bu çalışma Gamze GÖÇMEN YAĞCILAR danışmanlığında Zühal ARSLAN tarafından hazırlanan ve 08.04.2022 tarihinde savunulan "Bankalarda Finansal Performansın Belirleyicileri: Çevresel, Sosyal ve Kurumsal Yönetim (ESG) Skorlarının Etkisi Üzerine Uluslararası Bir Araştırma" başlıklı doktora tezinden yararlanarak hazırlanmıştır.

¹ Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Büyükkutlu Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, zuhalkucukcakal@isparta.edu.tr

² Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, gamzeyagcilar@sdu.edu.tr

EXTENDED SUMMARY

Purpose and Scope:

Today, the fact that the climate and energy crisis is closely related to all sectors has caused the issues of sustainability, corporate social responsibility and responsible investment within the scope of sustainable finance to become important for all companies. In terms of banks, especially after the 2008 financial crisis and the bankruptcies involving some large banks, they discredited and turned their face to sustainability activities in order to protect their image. Investors, on the other hand, want to access all financial and non-financial information about companies and banks in order to create more effective portfolios. In this context, in addition to the financial statements that must be disclosed, sustainability reports on a voluntary basis have come to the fore. These sustainability reports have been gathered under the title of ESG (environmental, social and corporate governance) reports in recent years. Activities aimed at improving environmental, social and corporate governance performance for banks achieve their goals, and if managed well, they increase the reputation of banks, strengthen their position in the market and improve financial performance. On the other hand, if the environmental, social and managerial risks are not managed well, they cause some operational costs to increase and profitability to decrease. Therefore, all stakeholders take into account the information in the banks' ESG reports and the effect of this information on the performance or profitability of the banks. In the light of this information, it is aimed to determine the relationship between the ESG scores and profitabilities of 63 banks from 25 countries, which are operating in the world between 2010-2019, and whose data on the ESG rating and other variables can be fully accessed by years.

Design/methodology/approach:

In line with the purpose of the study, each component of the ESG score is considered as a separate independent variable and its relations with profitability are investigated. These components are Combined ESG score, ESG controversy score, ESG social score, ESG environmental score and ESG governance scores. Return on assets (ROA) and return on equity (ROE) are used as profitability indicators. Panel data analysis is performed to determine the control variables that affect return over assets (ROA) and return over equity (ROE) ratios of banks. In this context, diagnostic tests are carried out in order to decide on the appropriate estimator in the analysis of panel data. After identifying the determinants (i.e. control variables) of ROA and ROE, Driscoll-Kraay (1998) estimator is employed to reveal the effects of ESG and its components on profitability.

Findings:

The effects of ESG and its components on profitability are investigated separately for ROA and ROE. In the model with ROA as the dependent variable, the coefficient of ESG Governance found to be positive and significant; the coefficients of ESG Social and ESG Environmental are found to be negative and significant. No significant relationship is found between Combined ESG-ROA and ESG Controversy-ROA pairs. When ROE is taken as dependent variable, only significant relation is revealed between ESG Social and ROE with a negative coefficient. In terms of control variables; the analysis reveals significant and positive relationships between equity ratio, capital adequacy ratio, annual growth rate of GDP and ROA; and significant and negative relationships between the ratio of non-performing loans to total loans and the efficiency ratio and ROA. The effects of control variables on ROE are found to be positive for capital adequacy ratio and annual growth rate of GDP and negative for equity ratio, efficiency ratio and bank size

Conclusion and Discussion:

When the effects of ESG scores on profitability are evaluated, it is noteworthy that the positive relationship exists only between ESG Governance and ROA. A high corporate governance score means that the bank pays attention to the issues including communication with all stakeholders, integrating sustainability policies into all operations; informing the public; implementation of a fair, transparent, responsible, accountable and ethical management approach; personal and financial rights of managers. These reformative practices are expected to increase employee satisfaction, strengthen the bank's reputation and position in the market, and therefore positively affect profitability. The main point to be emphasized within the scope of the study; ESG activities reduce profitability due to the costs they bring. For example, during the financing of long-term renewable energy projects, the compliance of the projects with the Environmental Impact Assessment regulation is audited while evaluating potential environmental and social risks together. For this process, additional human resources are needed in banks. In addition, if physical risks arising from credit and climate change are not well identified and managed, operational costs may increase and profitability may decrease (TBB, Sustainability Guide for the Banking Industry). Ensuring gender equality in working life; promoting entrepreneurship; health, safety and training of employees; compliance with human rights are among the issues that can be addressed within the scope of activities to improve social activity. To reduce the risks encountered at this stage, banks are trying to increase individual awareness on human and employee rights issues through general and technical trainings; carry out practices that increase the motivation and commitment of employees; establish a management mechanism for employee complaints and problems. Additional human resources are needed to manage this whole process well and to minimize social risks, so if the process is not managed well, costs increase and profitability decreases (TBB, Sustainability Guide for the Banking Industry). In future studies, focusing on the effects of sustainability activities on the costs of banks will be beneficial in terms of revealing the factors that reduce profitability.

1. GİRİŞ

Günümüzde tüketime olan talebin artması ve insanların tüketim alışkanlıklarının hızla değişmesi; çevresel konularla ilişkili olan ve doğal kaynakların korunmasına yönelik faaliyetler kapsamında ele alınan sürdürülebilirlik konusunun doğmasına neden olmuştur. Sürdürülebilirlik konusunun içeriği zamanla genişlemiş ve kurumsal sosyal sorumluluk, sosyal sorumlu yatırım, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim performansı gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu kavramlar çerçevesinde günümüzde yatırımcılar da yalnızca finansal açıdan karlı değil, toplum için uzun vadede sürdürülebilir de olan şirketlere yatırım yapmak istemekte (Ramić, 2019, s. 9); başka bir deyişle yatırımcılar karar verme süreçlerine çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim kapsamındaki sürdürülebilirlik faaliyetlerini entegre etme çabasına girmektedir (Nizam vd., 2019, s. 36). Şirketler ise tüketicilere daha sürdürülebilir ürünler sunmak amacıyla çalışmalar yapmaktadırlar. Ayrıca son zamanlarda tüm sektörleri ilgilendiren atık azaltımı, geri dönüşüm, katı yakıttan yenilenebilir enerjiye geçiş, denizlerdeki kirlilik, eşitlik ve çeşitlilik (Hoellermann, 2020, s. 1), ekonomik eşitsizlikler, iklim değişiklikleri, kentleşme ve nüfus artışı (Falch, 2016, s. 9) gibi konular sıkça gündeme gelmektedir ve bankalar da bu yönde çalışmalar yapmaktadırlar.

Sürdürülebilir finans kavramının gelişiminde kilometre taşlarından biri olarak kabul edilen aralarında bankaların da bulunduğu birçok finans kuruluşunun (37 ülkeden 92 kuruluş) 2018 yılının Nisan ayında sürdürülebilir projelerin finansmanında çevresel, sosyal ve yönetsel riskin belirlenmesi, yönetilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla 2003 yılında başlatılan Ekvator Ülkeleri'ni (Gangi vd., 2018, s. 42) ve Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması gibi uluslararası politik girişimleri (Grileiro, 2019, s. 1) benimsemiş olmaları sürdürülebilirliğin gelişmesine katkı sağlamıştır. Sürdürülebilirlik faaliyetleri bu tarihten sonra hızlanmış ve zamanla firmalar açısından stratejik bir karara dönüşerek birçok firma açısından yönetim felsefesi kapsamında karar verme süreçlerine dahil olmuştur. Günümüzde firmalar iş süreçlerinde sürdürülebilirliği benimsediklerini vurgulamak amacıyla sürdürülebilirlik açısından performanslarını raporlamakta ve çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim faaliyetlerine bu raporlarda yer vermektedirler.

Bankalar açısından ise sürdürülebilirlik sürecinin etkin ve verimli olabilmesi için Dragan'a (2012) göre bankaların; daha fazla enerji tasarrufu sağlamak ve emisyon oranını en aza indirmek amacıyla mevcut tüm kaynakları tam kapasiteyle kullanmaları; tahviller, yatırım fonları, proje yönetimi ve varlık yönetimi gibi mevcut bankacılık ürünlerini yeşil ürünlere entegre etmeleri veya dönüştürmeleri (Caldecott ve McDaniels, 2014) ve "çevre dostu" politikalar uygulamaları gerekmektedir (Chowdhury, 2018, s. 9-10; Singh ve Singh, 2012). Bankaların sürdürülebilir olabilmeleri için sadece çevresel faaliyetler yeterli olmamakta; sosyal faaliyetler kapsamında çalışma standartları, toplumsal cinsiyet politikaları ve insan haklarının korunması (Latino, 2019, s. 12); kurumsal yönetim faaliyetleri kapsamında tüm paydaşlarıyla iyi ilişkiler içinde olunması ve güçlü kurumsal yönetim ilkelerini benimsemeleri gerekmekte ve tüm bu faaliyetlerini bağımsız sürdürülebilirlik raporlarında veya yıllık raporlarında belirtmek suretiyle sürdürülebilirlik beyanında bulunmaları gerekmektedir (Moufty, 2017, s. 1). Çünkü bankaların tüm paydaşları için tek güvenilir kaynakları finansal raporlardır. Kar tek başına bankanın değerini belirlemede yetersiz kalmaktadır ve paydaşlar ihtiyaç duydukları tüm bilgileri bu raporlarda bulmaktadırlar (Buallay vd., 2020, s. 200). Diğer taraftan Brooks ve Oikonomou'a (2018) göre sürdürülebilirlik kapsamındaki zorunlu raporlamadaki artışlar maliyetleri artırarak karlılığa ters etki yapabilmekte, dolayısıyla eğer beklenen faydalar maliyetten yüksekse firmaların sürdürülebilirlik beyanında bulunmaları gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramının günümüzde geldiği son noktalardan biri olan çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim, diğer bir deyişle ESG terimi ise ilk olarak 2004 yılında Birleşmiş Milletlerin "Who Care Wins" raporunda yer almıştır (Gao vd., 2021, s. 1-2). ESG faaliyetleri bir şirketin sorumlu bir şekilde faaliyet gösterdiğini, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim anlamında sürdürülebilir olduğunu belirtmektedir (Korwatanasakul, 2020, s. 1). Bu faaliyetler, düzenlemeler veya kanun ile zorunlu kılınmaksızın, gönüllülük esasıyla sürdürülebilirlik raporlarında yer almaktadır (Huang, 2021, s. 336). Bankacılık sektöründe ise ESG uygulamaları yasal olarak 2015 yılında benimsenen Paris anlaşmasından itibaren yoğunlaşmıştır (La Torre vd., 2021, s. 5). Günümüzde bankalar ekonomik kalkınmayı ve uzun vadeli finansal istikrarı sağlamak, daha sorumlu ve sürdürülebilir uygulamaları teşvik etmek amacıyla (Kotsantonis ve Bufalari, 2019, s. 12) ESG faaliyetleri ile ilgili daha fazla hizmet ve ürün yaratmaktadır. Bu bağlamda, düşük karbonlu ekonomiye geçiş kapsamında yenilenebilir enerji yatırımlarına kredi ve fon imkânı sağlanmakta (Boffo ve Patalano, 2020, s. 6-7) su, enerji verimliliği veya çevre koruma projelerine destek olunmakta (Kotsantonis ve Bufalari, 2019, s. 14) ve çalışanların eğitim, eşitlik ve çeşitlilik durumlarını göz önüne alarak sağlık ve güvenlik gibi sorunları en aza indirmek amaçlayan sistemler geliştirmektedirler (Hoellermann, 2020, s. 18).

Firmaların sürdürülebilirlik faaliyetlerinin hızlanması bu faaliyetleri kapsamındaki performanslarının ölçülmesi konusu gündeme gelmiş ve Thomson Reuters, Bloomberg ve MSCI vb. gibi kuruluşlar bankaların ESG skorları üzerinden performanslarını ölçmeye başlamışlardır. Bu kuruluşların değerlendirdiği performans ölçütleri ve kriterleri bankalar açısından önem arz etmektedir. Çünkü Azmi vd.'ne (2021) göre ESG faaliyetleri banka ile tüm paydaşları arasındaki ilişkiyi güçlendirir, şeffaflığı artırır, dolayısıyla banka değerini ve itibarını yükseltir. Bununla birlikte iklim ve çevre politikalarının nispeten ani bir şekilde benimsenmesi, çevresel risklerin yeterince yönetilememesi ve enerji verimliliği standartlarına uyum süreci adaptasyon maliyetlerini arttırabilir ve daha düşük kurumsal karlılığa neden olabilir (European Central Bank, 2020, s. 10-11). Yönetimsel anlamda ise hissedarlar, yöneticiler ve pay sahipleri arasında kurumsal anlaşmazlıklar olursa şirketlerin itibarları riske girer, hissedarların şirkete olan güveni azalır ve bu anlaşmazlıklar şirketin çevresel, sosyal ve yönetsel sürdürülebilirliğine ve karlılığına ciddi bir şekilde zarar verir (Del Giudice ve Rigamonti, 2020, s. 2). Tüm bu değerlendirmelerden yola çıkılarak bu çalışmada ESG skorlarının banka karlılığına etkisi araştırılmıştır. Çalışma 2010-2019 dönemini kapsamaktadır ve ESG notuna ve diğer değişkenlerin verisine yıllar itibarıyla tam olarak erişilebilen 25 ülkeden 63 banka araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmada ESG skorları kapsamında sırasıyla; ESG skoru, Kombine ESG skoru, ESG tartışma skoru, ESG sosyal skor, ESG çevresel skor ve ESG kurumsal yönetim skoru ele alınmıştır. Ayrıca içsel (mikro) değişkenler olarak; banka büyüklüğü, kaldıraç oranı, varlık kalitesi, likidite oranı, özkaynak oranı, kredi/mevduat oranı, sermaye yeterliliği oranı, etkinlik oranı, faiz dışı gelirlerin faaliyet gelirlerine oranı analizlerde kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır. Dışsal (makro) değişkenler olarak enflasyon ve GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı kullanılmıştır. Çalışma kapsadığı dönem, değişkenler ve seçilen ülke ve banka grupları itibarıyla tüm dünyadaki ESG verisine tam erişilebilen bankalar kapsamında bir çalışma olması ve sonuçlarının literatüre katkıda bulunacak olmasıyla nedeniyle özgünlük ifade etmekte ve önem arz etmektedir.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında literatür araştırmasına yer verilmiştir. 2. Bölümde veri seti ve yöntem tanıtılmış, 3. Bölümde ise analiz bulguları açıklanmıştır. Son bölümde ise sonuç ve değerlendirmeler yer almaktadır.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Literatür araştırması kapsamında bankaların çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim faaliyetleri ve performansları arasındaki ilişkinin incelendiği bazı uluslararası çalışmalara ait özet bilgiler; incelenen ülke, ele alınan dönem ve elde edilen bulgular kapsamında Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1. ESG ve Banka Performansı Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Örneklem	Tarih	Bulgu
Gbadamosi (2016)	71 Amerikan bankası	--	Yönetim, çeşitlilik ve çalışan ilişkileri muhasebe getirileri ile olumlu; ürün ve topluluk unsurları ise kâr ile olumsuz ilişkilidir. Sosyal unsurların muhasebe getirileri üzerinde önemli bir etkisi yoktur. Kurumsal sosyal sorumluluğun finansal performans üzerinde önemli bir etkisi yoktur.
Dell'Atti vd. (2017)	75 büyük uluslararası banka	2008-2012	Kurumsal yönetim ve çevresel performans arasındaki ilişki olumsuzdur. Banka itibarı ile muhasebe ve sosyal performans arasında olumlu bir ilişki vardır.
Moufity (2017)	ABD'de 483 banka	2006-2012	Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu performansla olumlu ilişki içinde iken çevresel boyutlu bankaların performansı ile ilişkili değildir.
Ahmed vd. (2018)	Bangladeş'de 30 özel ticari banka	--	Finansal performans ile ESG unsurları arasında olumlu ilişki vardır. ESG unsurlarını kredi kararlarına dâhil etmede öncü olan bankalar daha iyi finansal performans göstermektedir.
Chowdhury (2018)	Bangladeş bankaları	2012-2016	Bankalarının sürdürülebilirlik performanslarının ROA ve ROE üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Bangladeş bankaları yeşil ürün ve projelere daha fazla yatırım yaparak daha fazla kar elde etmektedirler.
Shakil vd. (2019)	Gelişmekte olan ülke bankaları	2015-2018	Kurumsal yönetim finansal performansı etkilememektedir. Gelişmekte olan piyasa bankalarının çevresel ve sosyal performansları ile finansal performansları arasında olumlu bir ilişki vardır.
Buallay (2019)	235 banka	2007-2016	Çevresel performans, özsermaye karlılığını olumlu yönde, kurumsal yönetim performansı ise aktif ve özsermaye karlılığını olumsuz yönde etkilemektedir. ESG'nin finansal performans üzerinde önemli olumlu etkisi vardır.

Yazar (Yıl)	Örneklem	Tarih	Bulgu
Nizam vd. (2019)	75 ülkeden 713 banka	2013–2015	Bankalar çevresel etki projelerine yönelik finansmanlarını genişletirlerse, bankalar için olumlu finansal performans olarak geri dönecektir.
Abdulbasith (2019)	22 İslami, 35 geleneksel banka	2007-2017	ESG performansı tüm karlılık ölçütlerini ters yönde etkilemektedir, bu sonuç da ESG faaliyetlerinin maliyetli olduğunu kanıtlamıştır. İslami bankaların geleneksel bankalara kıyasla düşük ESG performansı vardır.
Buallay vd. (2020)	Orta Doğu ve Kuzey Afrika bankaları	2008-2017	Sosyal performans bankanın karlılığını ve değerini belirlemede olumsuz bir rol oynamaktadır. ESG'nin performans üzerinde önemli olumlu etkisi vardır.
Nițescu ve Cristea (2020)	Romanya bankaları	2007-2016	Romanya'daki tüm bankacılık sistemi genelinde sürdürülebilir uygulamalarının standartlaştırılması gerekmektedir. Yönetim kurulu üye sayısı sosyal sorumluluk faaliyetlerine katılma kararını olumlu etkilemektedir.
Bătae vd. (2020)	81 tanesi gelişmiş, 27 tanesi gelişmekte olan 108 Avrupa bankası	2018	Güney bankalarının sosyal performans notu Kuzey ve Orta Doğu Avrupa bankalarının notundan daha yüksektir. Kombine ESG skoru, çevresel skor ve sosyal skor açısından, gelişmiş ve gelişmekte olan Avrupa bankaları arasında önemli bir fark yoktur. Kurumsal yönetim performansı ve ESG tartışma skoru açısından gelişmekte olan Avrupa bankalarının gelişmiş Avrupa bankalarına kıyasla notları daha yüksektir.
La Torre vd. (2021)	Avrupa bankaları	2008-2019	ESG ile piyasa performansı arasında olumsuz bir ilişki vardır. ESG ve aktif ve özsermaye karlılığı arasında ilişki yoktur.
Murè vd. (2021)	13 İtalyan bankası	2008–2018	ESG uygulamalarını benimsemek bankaların itibarlarını dolayısıyla karlılığını yükseltmektedir.
Bătae vd. (2021)	39 Avrupa bankası	2010-2019	Kurumsal yönetim performansı bankanın karlılığını ve piyasa değerini olumsuz etkilemektedir. Emisyon ve atık azaltımları ile finansal performans arasında olumlu bir ilişki vardır. Ürün sorumluluğu ve KSS stratejisi finansal performansla önemli ölçüde ilişkilidir.
Azmi vd. (2021)	44 gelişmekte olan ekonomi kapsamında 251 banka	2011–2017	ESG performansı öz sermaye maliyetini olumsuz etkilemektedir. Düşük ESG seviyeleri banka değerini olumlu etkilemektedir.
El Khoury vd. (2021)	Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Türkiye'de borsada işlem gören 46 banka	2007–2019	Sosyal performans ve finansal performans; kurumsal yönetim performansı ile muhasebe performansı arasında içbükey bir ilişki vardır. Kurumsal yönetim performansı ile aktif ve özsermaye karlılığı içbükey bir ilişkiye sahiptir. Kurumsal yönetim performansı özsermaye karlılığını arttırmakta ve aktif karlılığı azaltmaktadır.
Hoffstedt ve Sebyhed (2021)	3 banka (JP Morgan Chase & Co, SEB, UBS)	2002-2019	Kurumsal sosyal sorumluluğun çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim boyutlarının bankaların finansal performansları üzerinde hiçbir etkisi yoktur.
Shakil vd. (2021)	37 Amerikan bankası	2013-2017	Yönetim kurulu ve cinsiyet çeşitliliği ile ABD bankalarının ESG performansı arasında önemli olumlu ilişki tespit edilmiştir.

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında Tablo 2'den de görüleceği üzere çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim performansı ile banka karlılığı arasındaki ilişkinin yönü pozitif, negatif ve nötr olmak üzere değişmektedir.

Tablo 2. İncelenen Çalışmalara Ait Çıkarımlar

Çalışma	ESG Skoru	ESG Sosyal Skoru	ESG Çevresel Skoru	ESG Kurumsal Yönetim Skoru
Gbadamosi (2016)		0		(+)
Dell'Atti vd. (2017)		(+)	(-)	(-)
Moufty (2017)		(+)	0	
Ahmed vd. (2018)	(+)			
Chowdhury (2018)	(+)			
Shakil vd. (2019)		(+)	(+)	0
Buallay (2019)			(+)	(-)
Nizam vd. (2019)			(+)	

Çalışma	ESG Skoru	ESG Sosyal Skor	ESG Çevresel Skor	ESG Kurumsal Yönetim Skoru
Abdulbasith (2019)	(-)			
Buallay vd. (2020)		(-)		
Nițescu ve Cristea (2020)				(+)
La Torre vd. (2021)	0			
Murè vd. (2021)	(+)			
Bătae vd. (2021)			(+)	(-)
Azmi vd. (2021)	(-)			
El Khoury vd. (2021)				(+)
Hoffstedt ve Sebyhed (2021)		0	0	0
Shakil vd. (2021)				(+)

İncelenen çalışmalar kapsamında çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim faaliyetlerinde bulunan bankaların ESG skorlarının karlılıkla olumlu ilişki içinde olması; ESG faaliyetlerinin bankalarda marka değerini ve itibarı yükselterek rekabet avantajı yaratması dolayısıyla performanslarının iyileşmesine neden olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Diğer taraftan çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim faaliyetleri aşamasında; bankalar çevresel, sosyal ve yönetsel riskleri öngöremez, özellikle kredilendirme ve fon sağlama kapsamında yanlış politikalar uygularlarsa bankalar açısından bu tür faaliyetler operasyonel maliyetlerin artmasına ve karlılığının azalmasına neden olabilmektedir. Yapılan çalışmalar konusunda literatüre bakıldığında ESG ve banka karlılığı üzerine yapılmış çalışmaların oldukça yeni ve gelişmete olduğu görülmüştür. Buradan hareketle çalışma kapsamında bankaların ESG performansları kapsamında ESG skoru, Kombine ESG skoru, ESG tartışma skoru, ESG sosyal skoru, ESG kurumsal yönetim skoru ve ESG çevresel skor ile banka aktif ve özsermaye karlılığı arasındaki ilişki incelenerek uluslararası ve ulusal literatüre katkıda bulunulmak amaçlanmıştır.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

3.1. Model Tanımlaması ve Değişkenler

ESG skoru, Kombine ESG skoru, ESG tartışma skoru, ESG sosyal skoru, ESG kurumsal yönetim skoru ve ESG çevresel skor ile banka aktif ve özsermaye karlılığı arasındaki ilişkinin tespit edilmesini amaçlayan bu çalışma kapsamında bağımlı değişkenin ROA (Aktif Karlılık) olduğu modelde; ROA ile ESG skoru, ROA ile kombine ESG Skoru, ROA ile ESG tartışma skoru, ROA ile ESG sosyal skor, ROA ile ESG kurumsal yönetim skoru ve ROA ile ESG çevresel skor modelleri olmak üzere 6 farklı model kurulmuştur. Bağımlı değişkenin ROE (Özsermaye Karlılık) olduğu modelde ise ROE ile ESG skoru, ROE ile kombine ESG skoru, ROE ile ESG tartışma skoru, ROE ile ESG sosyal Skor, ROE ile ESG kurumsal yönetim skoru ve ROE ile ESG çevresel skor modelleri olmak üzere 6 farklı model kurulmuştur.

Kurulan panel regresyon modelleri şu şekildedir:

$$ROA_{it} = \alpha_i + \beta_i ESG_{n,it} + \sum_{j=1}^m \gamma_{ji} Kontrol_{j,it} + \varepsilon_i \quad (1)$$

$$ROE_{it} = \alpha_i + \beta_i ESG_{n,it} + \sum_{j=1}^m \gamma_{ji} Kontrol_{j,it} + \varepsilon_i \quad (2)$$

Modellerde;

$ROA_{,it}$ = i bankasının t zamanındaki aktif karlılık oranını,

$ROE_{,it}$ = i bankasının t zamanındaki özkaynak karlılık oranını,

$ESG_{n,it}$ = i bankasının t zamanındaki n adet ESG skorundan her birini,

$Kontrol_{j,it}$ = i bankasının t zamanındaki j adet kontrol değişkeninden her birini,

ε_i = hata terimini temsil etmektedir.

Çalışmada kullanılan bağımlı, bağımsız ve kontrol değişkenlerin ayrıntılı açıklamaları şu şekildedir:

Bağımlı Değişkenler:

Çalışma kapsamında bağımlı değişkenler olarak banka karlılığını temsilen aktif karlılık (ROA) ve özsermaye karlılığı (ROE) oranı kullanılmıştır.

ROA (Aktif Karlılık Oranı): ROA, bankanın, kar elde etmek için varlıklarını ne kadar etkin kullandığını göstermekte ve net dönem karı veya zararının toplam aktiflere oranlanmasıyla hesaplanmaktadır (Akpan ve Riman, 2012, s. 138). Ayrıca bu oran bankaların faaliyet performansını ölçmektedir (El Khoury vd., 2021). Bu çalışmada aktif karlılık oranı olarak net dönem karının toplam aktiflere oranı kullanılmıştır (Alev, 2020; Abdelaziz vd., 2020; Kayran, 2020; Nguyen ve Liu, 2020; Azmi vd., 2021; Doan ve Bui, 2021).

ROE (Özkaynak Karlılık Oranı): ROE, hissedarların bankadan elde edebilecekleri kar miktarını göstermekte ve net dönem karının toplam özkaynaklara oranlanmasıyla hesaplanmaktadır (Akpan ve Riman, 2012, s. 138). Ayrıca bu oran bankaların finansal performansını ölçmektedir (El Khoury vd., 2021). Bu çalışmada özkaynak karlılığı oranı olarak net dönem karının toplam özkaynaklara oranı kullanılmıştır (Boussaada ve Hakimi, 2020; Dağılgan, 2020; Ryu ve Yu, 2020; Nguyen vd. 2020; Ergenoğlu, 2020).

Bağımsız Değişkenler:

Araştırma kapsamında bağımsız değişkenler olarak Thomson Reuters Refinitiv veri tabanından elde edilen ESG skorları kullanılmıştır. ESG skorları 0 ile 100 arasında değer almakta olup 100 en iyi performansı temsil ederken 0 en kötü performansı temsil etmektedir. Bankaların ESG skorları ile aktif ve özsermaye karlılıklarıyla olan ilişkisi hakkında daha kapsamlı sonuçlar ortaya koyabilmek amacıyla ESG skoru, Kombine ESG skoru, ESG tartışma skoru, ESG sosyal skoru, ESG kurumsal yönetim skoru ve ESG çevresel skor değişkenlerine ait ayrıntılı açıklamalar aşağıda sırasıyla belirtilmiştir.

ESG Skoru: ESG skoru firmanın toplam skorunu ifade etmekte ve çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim olmak üzere 3 temel boyuttan elde edilmektedir (Şeker, 2020, s. 32).

ESG Çevresel Skor: Thomson Reuters'a (2017) göre ESG çevresel skor; kaynak kullanımı, emisyon ve yenilik göstergelerinden oluşmaktadır. Emisyon skoru, bir bankanın emisyon azaltma taahhüdünü ve politikalarını; yenilik skoru bir bankanın çevresel teknolojiler veya çevre dostu ürünler geliştirme kapasitesini (Petras, 2020, s. 89-90) kaynak kullanım skoru ise yenilenebilir enerji kullanım oranı, toplam enerji ve su kullanımı, su ve enerji verimliliği politikaları, çevre yönetim sistemleri, tedarik zinciri yönetimi ile gözetimi ve yeşil binalar gibi konularını kapsar (Bătae vd., 2021, s. 2). Daha genel bir ifadeyle çevresel skor; şirketin çevre sorumluluğu çerçevesindeki faaliyetlerini ve sorumluluklarını içerir. Sera gazı emisyonlarının azaltılması ve bu yöndeki politikalar, kirlilik kontrolü ve kirlilikle ilgili hükümet düzenlemelerine uyulması, yenilenebilir enerji, enerji tasarrufu, su ve atık yönetimi uygulamaları yoluyla kaynakların korunması ve yönetilmesi (Korwatanasakul, 2020, s. 2-3), çevresel yatırım yapma ve çevresel standart oluşturma ve eko- sürdürülebilir ürün geliştirme konularını içerir. Ayrıca ESG çevresel skor; şirketin çevresel riskleri engellemek ve çevresel fırsatlardan faydalanmak amacıyla en iyi yönetim uygulamalarını ne kadar kullandığını gösterir (Duque-Grisales ve Aguilera-Caracuel 2021, s. 321- 332).

ESG Sosyal Skor: Thomson Reuters'a (2017) göre ESG sosyal skor; iş gücü, insan hakları, toplum ve ürün sorumluluğu göstergelerinden oluşmaktadır. İşgücü göstergesi; çalışanların sağlığı ve güvenliği, çalışanların maaş, eğitim ve gelişme politikaları, çalışan çeşitliliği ve değişikliği, çalışanlara eşit fırsat ve esnek çalışma saatleri gibi konuları kapsar. İnsan hakları boyutu; insan hakları ve çocuk işçiliğine ilişkin verileri içerir. Toplum boyutu; yolsuzluk, adil rekabet, rüşvet, şantaj ve kara para aklamayla mücadele konularını kapsar (Bătae vd., 2021, s. 4). Ürün sorumluluğu boyutu ise; yüksek kaliteli şikâyet yönetimi ve ürün kalite kontrol programları (Petras, 2020, s. 91-92) kalite yönetim sistemleri, veri gizliliği, müşteri memnuniyeti hakkındaki göstergeleri içerir (Bătae vd., 2021, s. 4). Daha genel bir ifadeyle ESG sosyal skor; bankaların müşterilerine eşit ürün ve hizmetler sunma, çalışanlarına sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı yaratma (Miralles-Quirós vd., 2019b, s. 1449), dış paydaş hakları ve toplum katılımı, yönetimle çalışan ilişkisi, çalışan çeşitliliği ve çalışan hakları konularını kapsar (Fulton vd., 2012, s. 28-29).

ESG Kurumsal Yönetim Skoru: Thomson Reuters'a (2017) göre ESG kurumsal yönetim skoru; yönetim, hissedarlar ve KSS stratejisi göstergelerinden oluşmaktadır. Yönetim skoru, yönetim kurulu üyelerinin sayısı ve tecrübesi, yönetim kurulu yapısı ve çeşitliliği ve yönetim kurulu toplantılarında alınan kararlar gibi göstergeleri kapsamaktadır. Hissedar skoru, hissedarların yönetici maaşlarına ilişkin oyları, hissedarların hakları ve politikaları, hissedarların oy üst sınırı yüzdesi, denetim ücreti, denetçi görev süresi yönetici seçiminde çoğunluk şartı, veto yetkisi ile ilgili konuları kapsar. KSS stratejisi skoru ise KSS komitesi veya ekibinin olması ve sürdürülebilirlik raporu yayımlama durumları gibi göstergeleri içermektedir (Bătae vd., 2021, s. 5). Daha genel bir ifadeyle ESG kurumsal yönetim skoru kurumsal davranış ve kurumsal yönetim konuları olarak tanımlanan firmaların tüm pyadaşlarıyla olan ilişkisi ve yönetimi hakkındaki tüm konularını kapsamaktadır (Brogi ve Lagasio, 2019, s. 576).

Kombine ESG Skoru: Bu skor ESG performansının kapsamlı bir puanlamasını sağlar (Bătae vd., 2020, s. 489) ve 0 ile 100 arasında değer alır. Kombine ESG skoru ESG Skoru ve ESG Tartışma Skoru arasındaki ilişki baz alınarak belirlenmektedir. ESG Tartışma Skorunun ESG skorundan ve 50'den küçük olması durumunda; Kombine ESG Skoru ESG Tartışma Skoru ve ESG Skorunun ortalamasına eşittir. ESG Tartışma Skoru 50 ve üzerinde olması durumunda ve ESG Tartışma Skorunun ESG skorundan büyük fakat 50'den küçük olması durumunda ise ESG Skoru Kombine ESG skoruna eşittir (Şeker, 2020, s. 37).

ESG Tartışma Skoru: Bu skor firmalar ile ilgili vergi dolandırıcılığı, çalışan sağlığı ve güvenliği, iş ahlakı, hissedar hakları, müşteri gizliliği ve güvenliği, çalışanların ücretleri ve çalışma şartları, çevre, fikri mülkiyet, insan hakları, halk sağlığı, yönetim, muhasebe ve grevler vb. gibi konularda küresel medyada olumsuz haberler çıkması veya bu konularla ilgili firma ile ilgili küresel medyaya ve haberlere konu olan mevzuat anlaşmazlıkları, davalar, para cezaları gibi olumsuz gelişmeler olduğunda ortaya çıkmaktadır (Bătae vd., 2020, s. 489). Refinitiv ESG tartışma skoruna göre hakkında hiçbir olumsuz haber bulunmayan firmalar 100 puan almaktadır (Luo, 2021).

Kontrol Değişkenleri

Araştırma kapsamında kontrol değişkenleri belirlenirken uluslararası ve ulusal literatürdeki ESG ve karlılık veya finansal performans ilişkisini inceleyen araştırmalardaki kontrol değişkenleri tek tek incelenmiş ve sıklıkla kullanılan değişkenleri belirlenmiştir. Bu kapsamda çalışmada kullanılan banka büyüklüğü, kaldıraç oranı, takipteki kredilerin oranı, likidite oranı, özkaynak oranı, kredi/mevduat oranı, sermaye yeterliliği oranı, enflasyon oranı ve GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı değişkenlerine ait ayrıntılı açıklamalar Tablo 3'de belirtilmiştir.

Tablo 3. Kontrol Değişkenlerine Ait Açıklamalar

Değişken adı	Açıklama	Değişkenin kullanıldığı çalışmalar
Banka Büyüklüğü	Toplam aktiflerin logaritması	Saleh ve Abu Afifa (2020); Nguyen ve Liu (2020); Adesina (2021).
Kaldıraç Oranı	Toplam borcun toplam öz sermayeye oranı	Abate ve Mesfin (2019); Lemı vd. (2020); Bahadori vd. (2021).
Varlık Kalitesi	Takipteki kredilerin toplam kredilere oranı	Petras (2020); Durguti (2020); Parhan (2021).
Likidite Oranı	Bankalardan nakit ve alacaklar ve diğer kazanç sağlayan varlıklar toplamının toplam aktiflere oranı	Al-Homaidi vd. (2018); Abate ve Mesfin (2019); Jadaş vd. (2020).
Özkaynak Oranı	Toplam özkaynakların toplam aktiflere oranı	Almaqtari vd. (2019); Saif-Alyousfi vd. (2020); Rahman vd. (2020).
Kredi/Mevduat Oranı	Toplam brüt kredilerin toplam mevduata oranı	Çurak vd. (2012); Abdelaziz vd. (2020).
Sermaye Yeterliliği Oranı	Düzeltilmiş özkaynağın, düzeltilmiş risk (kredi, faaliyet ve piyasa riskleri) toplamına bölünmesi	Suganya ve Kengatharan (2018); Tibebe (2020); Abdelaziz vd. (2020).
Etkinlik Oranı	Maliyetin gelire oranı	Jaouad ve Lahsen (2018); Chalise (2019); Rahmi ve Sumirat (2021).
Faiz dışı gelirler/Faaliyet gelirleri	Faiz dışı gelirlerin faaliyet gelirlerine oranlanması	Yudha vd. (2017); Sun vd. (2017); Chintha (2018).
Enflasyon	Tüketici fiyatlarının yıllık yüzde değişimi	Almaqtari vd. (2019); Phan vd. (2020); Pak (2020); Azmi vd. (2021).
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı	Çurak vd. (2012); Petria vd. (2015); Martins vd. (2019); Boussaada ve Hakimi (2020).

3.2. Veri Seti

Araştırma kapsamında incelenen bankaların tüm verileri Refinitiv'in Thomson Reuters Datastream, Eikon ve ASSET4 veri tabanından elde edilmiş olup veri seti 2010 ve 2019 yılları arasında kapsamaktadır. Bankaların çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim performanslarını inceleyen çalışmalar sayıca az olup gelişmekte olduğundan dolayı bankacılık sektörüne odaklanılmıştır. Thomson Reuters veri tabanının seçilme sebebi bu veritabanının diğer veritabanlarına göre ESG konusunda daha geniş kapsamlı ve en çok kullanılan veri tabanı olmasıdır. Veri setinin 2010 yılından başlamasının sebebi ise ESG konusuna verilen önemin 2010 yılından sonra artması ve veri setinde 2010 yılından önceki yıllardaki verilerde çok eksiklikler olmasıdır. Araştırma kapsamında Avustralya, Kanada, Şili, Çin, Danimarka, Almanya, Hong Kong, Hindistan, Endonezya, İsrail, Japonya, Malezya, Umman, Polonya, Portekiz, Katar, Singapur, İspanya, İsveç, İsviçre, Tayvan, Tayland, Türkiye, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere 25 ülkeden 63 banka analize dahil edilmiştir. Tablo 4'te değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır.

Tablo 4. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
ROA	630	0,0093	0,0057	-0,0132	0,0291
ROE	630	0,1045	0,0574	-0,3521	0,2474
ESG Skoru	630	51,2293	22,0626	5,1897	92,9997
Kombine ESG Skoru	630	47,5957	19,4538	5,1897	90,2036
ESG Tartışma Skoru	630	86,6997	27,3466	0,4505	100,0000
ESG Sosyal Skor	630	50,3257	25,1741	1,9490	95,0190
ESG Kurumsal Yönetim Skoru	630	57,4562	23,5274	3,6559	99,3762
ESG Çevresel Skor	630	38,7743	32,6153	0,0000	97,4426
Banka Büyüklüğü	630	11,8228	1,5385	9,0463	15,2799
Kaldıraç Oranı	630	1,6659	1,9680	0,0000	12,0388
Takipteki krediler/toplam krediler oranı	630	0,0850	0,7678	0,0000	16,2051
Likidite oranı	630	0,3462	0,1265	0,0996	0,9136
Özkaynak oranı	630	0,0876	0,0325	0,0225	0,2085
Kredi/mevduat oranı	630	0,8632	0,3011	0,0116	2,8964
Sermaye yeterliliği oranı	630	22,7736	193,2104	0,095	2290,0000
Etkinlik oranı	630	0,5794	0,1380	0,1480	1,2380
Faiz dışı gelirler/faaliyet gelirleri oranı	630	0,7633	0,5446	0,0400	5,3400
Enflasyon oranı	630	2,1493	2,3936	-2,4253	16,3325
GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı	630	3,3059	2,5993	-4,0573	19,5923

Tablo 4'de görüldüğü üzere araştırma kapsamındaki bankaların ESG skorunun ortalaması 51, Kombine ESG skorunun ortalaması 47, ESG tartışma skorunun ortalaması 86, ESG sosyal skorunun ortalaması 50, ESG kurumsal yönetim skorunun ortalaması 57 ve ESG çevresel skorunun ortalaması 38'dir. ESG skorları 0 ile 100 arasında değer almakta olup 100 en iyi performansı temsil ederken 0 en kötü performansı temsil etmektedir. ESG skorları ortalama puanı açısından en düşük puan ESG çevresel, en yüksek puan ise ESG tartışma skoruna aittir. ESG çevresel skorunun düşük olması araştırma kapsamındaki bankaların çevresel konularda fazla sorumlu davranmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca Bidari'ye (2016, s. 87) göre bankalar hizmet sektörü grubunda olup, imalat sektöründeki firmalara kıyasla çevreyi daha az kirletir, sürdürülebilirlik raporlarında çevresel faaliyetlere daha az yer verir ve çevresel konularda fazla bilgi sahibi değildir. Dolayısıyla genel anlamda bankaların çevreye duyarlı faaliyetlere sürdürülebilirlik raporlarında daha sınırlı yer vermeleri söz konusu olabilir. Bu durum çevresel skorun düşük olmasını açıklayabilir. Tabloya göre en yüksek puan ise ESG tartışma skoruna aittir. Bu sonuç bankaların olumsuz haberlere karşı ihtiyatlı olduklarından dolayı küresel medya veya haberlerde olumsuz haber, skandal, dava, anlaşmazlık veya suistimal haberlerine daha az maruz kaldıkları şeklinde yorumlanabilmektedir. Kontrol değişkenlerine göre ortalamalara bakıldığında ise sırasıyla banka büyüklüğünün

11,8, kaldıraç oranının 1,6, takipteki krediler/toplam krediler oranının 0,08, likidite oranının 0,34, özkaynak oranının 0,08, kredi/mevduat oranının 0,8, sermaye yeterliliği oranının 22,7, etkinlik oranının 0,5, faiz dışı gelirlerin faaliyet gelirlerine oranı 0,7, enflasyon oranının 2,1 ve GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranının 3,3 ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bağımlı değişken olan aktif karlılığın ve özkaynak karlılığının ortalaması ise sırasıyla 0,009 ve 0,104'tür.

3.3. Tanı Testleri ve Uygun Tahmincinin Seçimi

Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler belirtildikten sonra bankaların aktif ve özsermaye karlılıklarını etkileyen kontrol değişkenlerinin belirlenmesi amacıyla analizler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda panel verilerin analiz edilmesinde uygun tahminciye karar verilebilmesi için ilk olarak tanı testleri yapılmıştır. Bu testlerden sırasıyla Pesaran (2004) CD testi yatay kesit bağımlılığının, Greene'in (2000) Modified Wald testi hata karelerinin homojen dağılıp dağılmadığının ve Wooldridge (2002) testi otokorelasyon durumunun tespiti için kullanılmıştır. Aktif karlılık ve özsermaye karlılığı bağımlı değişkenleri için elde edilen sonuçlar Tablo 5'de belirtilmektedir.

Tablo 5. Varsayımların Sınanması

Bağımlı Değişken: ROA			
	Ki-kare/İstatistik değeri	Prob.	Değerlendirme
Pesaran CD testi	52,505	0,000	H ₀ Red
Modified Wald test	2369,11	0,000	H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	229,590	0,000	H ₀ Red
Bağımlı Değişken: ROE			
	Ki-kare/İstatistik değeri	Prob.	Değerlendirme
Pesaran CD testi	15,366	0,000	H ₀ Red
Modified Wald test	10821,94	0,000	H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	30,904	0,000	H ₀ Red

Tablo 5'e göre sonuçlar incelendiğinde ROA ve ROE ile kurulan modellerde Pesaran CD testi, Modified Wald testi ve Wooldridge testlerinin üçünde de H₀ hipotezlerinin reddedildiği, modellerde sırasıyla yatay kesit bağımlılığı, değişen varyans ve otokorelasyon problemlerine rastlanıldığı, dolayısıyla her iki modelin de regresyon analizinin temel varsayımlarını karşılayamadığı görülmektedir. Bu nedenle verilerin analizinde yatay kesit bağımlılığı, değişen varyans ve otokorelasyon durumlarını dikkate alan ve havuzlanmış en küçük kareler ve sabit etkiler regresyonlarını tahmin edilebilen Driscoll ve Kraay (1998) dirençli tahmincisi kullanılarak standart hatalar hesaplanmıştır. Ayrıca modelin seçimi için sabit etkiler modeline karşı klasik modelin geçerliliğini test eden F testinden yararlanılmış, hem ROA hem de ROE modellerinde birim etkilerin sıfıra eşit olduğu hipotezi reddedilmiş ve çözümler sabit etkiler modeli ile yapılmıştır. Bu doğrultuda F testi sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 6. Model Seçimi

	Ki-kare/İstatistik değeri	Prob.	Değerlendirme
F Testi (ROA)	17,33	0,000	Red
F Testi (ROE)	14,04	0,000	Red

Model seçimi yapıldıktan sonra aktif karlılığın ve özsermaye karlılığının belirleyicilerini tespit etmek amacıyla literatürde en çok yer bulan değişkenler ile analizler gerçekleştirilmiş ve aktif karlılık ve özsermaye karlılığı üzerinde anlamlı olan değişkenler belirlendikten sonra bu değişkenler analizlere kontrol değişkeni olarak seçilmiştir. Kontrol değişkenlerinin belirlenmesi için yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar Tablo 7'de belirtilmiştir.

Tablo 7. ROA ve ROE 'nin Belirleyicilerine İlişkin Bulgular

Bağımlı Değişken: ROA				
	F(11,62)=118,60	Prob>F=0,000	Within R ² =0,2961	
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Driscoll/Kraay Standart Hatalar	t	p> t
Banka büyüklüğü	-0,0011	0,0008	-1,36	0,177
Kaldıraç oranı	0,0001	0,0001	0,65	0,516
Takipteki krediler oranı	-0,0002	0,0001	-3,65	0,001*
Likidite oranı	0,0009	0,0022	0,42	0,675
Özsermaye oranı	0,0174	0,0094	1,84	0,070*
Kredi/mevduat oranı	-0,0006	0,0004	-1,40	0,166
Sermaye yeterliliği oranı	2,96e-06	9,15e-07	3,23	0,002*
Etkinlik oranı	-0,0179	0,0023	-7,67	0,000*
Faizdışı gelirler/faaliyet gelirleri	-0,0003	0,0005	-0,58	0,564
Enflasyon oranı	8,28e-06	0,0001	0,11	0,913
GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı	0,0002	0,0001	2,28	0,026*
Sabit	0,0303	0,0094	3,23	0,002*
Bağımlı Değişken: ROE				
	F(11,62)=644,91	Prob>F=0,000	Within R ² =0,3458	
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Driscoll/Kraay Standart Hatalar	t	p> t
Banka büyüklüğü	-0,01511	0,00795	-1,90	0,062*
Kaldıraç oranı	0,00011	0,00158	0,07	0,946
Takipteki krediler oranı	-0,00162	0,00109	-1,48	0,143
Likidite oranı	0,01203	0,02871	0,42	0,677
Özsermaye oranı	-0,73644	0,15238	-4,83	0,000*
Kredi/mevduat oranı	-0,00503	0,01130	-0,44	0,658
Sermaye yeterliliği oranı	0,00002	5,82e-06	2,88	0,005*
Etkinlik oranı	-0,24440	0,04584	-5,33	0,000*
Faizdışı gelirler/faaliyet gelirleri	-0,00433	0,00775	-0,56	0,579
Enflasyon oranı	0,00029	0,00073	0,39	0,694
GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı	0,00293	0,00105	2,78	0,007*
Sabit	0,48197	0,09594	5,02	0,000*

Not: ***, ** ve * simgeleri sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı olan katsayıları temsil etmektedir.

Tablo 7 incelendiğinde takipteki krediler oranı, özsermaye oranı, sermaye yeterliliği oranı, etkinlik oranı ve GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı değişkenlerinin p değerlerinin 0,10'dan küçük olduğu için aktif karlılık üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğuna karar verilmiştir. Özsermaye karlılığı açısından tabloya bakıldığında ise banka büyüklüğü, özsermaye oranı, sermaye yeterliliği oranı, etkinlik oranı ve GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı değişkenlerinin p değerlerinin 0,10'dan küçük ve anlamlı oldukları dolayısıyla özsermaye karlılığının belirleyicileri oldukları görülmektedir.

Aktif karlılığın ve özsermaye karlılığının belirleyicileri tespit edildikten sonra; aktif karlılık (ROA) ve öz sermaye karlılığı (ROE) üzerinde ESG skoru, kombine ESG skoru, ESG tartışma skoru, ESG sosyal skor, ESG çevresel skor ve ESG kurumsal yönetim skorlarının etkilerini görebilmek amacıyla kullanılacak uygun modelin tespit edilmesi gerekmektedir. Panel veri modelinin tahmininde sabit etkiler, rassal etkiler ve klasik model olmak üzere üç model vardır. Sabit etkili, tesadüfi etkili ve klasik modelden hangisinin kullanılacağı kararı önsel olarak

yapılacağı gibi, bu tespit birtakım testler sonucunda da yapılabilir. Klasik modelin geçerliliğinin testi için F testi, Lagrange Çarpanı (LM) testi, Score testi, Olabilirlik Oranı (LR) testi ve Wooldridge (2002) testi gibi testler kullanılabilir. Sabit etkiler ile tesadüfi etkiler tahmincileri arasında seçim yapabilmek için ise en çok kullanılan test Hausman testidir (Yerdelen Tatoğlu, 2020, s. 175-208). Çalışma kapsamında sabit ve rassal etki model katsayıları arasında sistematik farklılığın olup olmadığını görebilmek ve sabit etkili ve tesadüfi etkili model arasından seçim yapabilmek amacıyla Hausman (1978) tanımlama testi uygulanmış ve rassal etkiler tahmincisinin tutarsız ve sabit etkiler tahmincisinin geçerli olduğu sonucuna varılmıştır. Bir sonraki aşamada klasik modele karşı sabit etkiler modelinin test edilmesi için F testinden yararlanılmış bu kapsamda ROA ve ROE modellerine ilişkin F testi sonuçları Tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 8. ROA ve ROE Modelleri İçin F Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken: ROA			
Modeller	F Test	p	Sonuç
Standart Model ROA	22,18	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 1 Bağımlı değişken: ROA Bağımsız değişkenler: ESG Skor	20,53	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 2 Bağımlı değişken: ROA Bağımsız değişkenler: Kombine ESG Skoru	20,41	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 3 Bağımlı değişken: ROA Bağımsız değişkenler: ESG Tartışma Skoru	22,16	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 4 Bağımlı değişken: ROA Bağımsız değişkenler: ESG Sosyal Skoru	21,97	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 5 Bağımlı değişken: ROA Bağımsız değişkenler: ESG Kurumsal Yönetim Skoru	20,78	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 6 Bağımlı değişken: ROA Bağımsız değişkenler: ESG Çevresel Skoru	20,92	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Bağımlı Değişken: ROE			
Modeller	F Test	p	Sonuç
Standart Model ROE	16,00	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 1 Bağımlı değişken: ROE Bağımsız değişkenler: ESG Skoru	14,38	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 2 Bağımlı değişken: ROE Bağımsız değişkenler: Kombine ESG Skoru	14,46	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 3 Bağımlı değişken: ROE Bağımsız değişkenler: ESG Tartışma Skoru	15,92	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 4 Bağımlı değişken: ROE Bağımsız değişkenler: ESG Sosyal Skoru	14,91	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 5 Bağımlı değişken: ROE Bağımsız değişkenler: ESG Kurumsal Yönetim Skoru	15,14	0,000	Hipotez rededilmiştir.
Model 6 Bağımlı değişken: ROE Bağımsız değişkenler: ESG Çevresel Skoru	14,79	0,000	Hipotez rededilmiştir.

Tablo 8’de sonuç kısmında belirtildiği üzere tüm modellerde F testi sonuçları kapsamında birim etkilerin sifıra eşit olduğu hipotezi reddedilmiş ve sabit etkiler modelinin uygun olduğuna karar verilmiştir. Panel regresyon analizinin varsayımlarının sınanması amacıyla da otokorelasyon, değişen varyans ve yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı test edilmiştir. Wooldridge (2002) testi otokorelasyon durumunun tespiti, Greene’in (2000) Modified Wald testi hata korelasyonunun homojen dağılıp dağılmadığının ve Pesaran (2004) CD testi yatay kesit bağımlılığının olup olmadığını incelemek için kullanılmıştır. Aktif karlılık ve özsermaye karlılığı modelleri ile ilgili sonuçlar Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Varsayımların Sınanması

Bağımlı Değişken: ROA				
	Ki-kare/İstatistik değeri	p değeri.		Sonuç
MODEL 1				
Modified Wald test	32009,94	0,0000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	9,280	0,003		H ₀ Red
Pesaran CD testi	13,925	0,000		H ₀ Red
MODEL 2				
Modified Wald test	33960,20	0,000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	8,863	0,004		H ₀ Red
Pesaran CD testi	14,059	0,000		H ₀ Red
MODEL 3				
Modified Wald test	43116,75	0,000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	8,804	0,004		H ₀ Red
Pesaran CD testi	16,858	0,000		H ₀ Red
MODEL 4				
Modified Wald test	46522,87	0,000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	9,365	0,003		H ₀ Red
Pesaran CD testi	12,593	0,000		H ₀ Red
MODEL 5				
Modified Wald test	57312,94	0,000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	8,917	0,000		H ₀ Red
Pesaran CD testi	17,532	0,000		H ₀ Red
MODEL 6				
Modified Wald test	74977,13	0,000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	8,788	0,004		H ₀ Red
Pesaran CD testi	15,837	0,000		H ₀ Red
Bağımlı Değişken: ROE				
	Ki-kare/İstatistik değeri	p değeri.	H₀	Sonuç
MODEL 1				
Modified Wald test	16040,05	0,0000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	23,090	0,000		H ₀ Red
Pesaran CD testi	14,777	0,000		H ₀ Red
MODEL 2				
Modified Wald test	15969,45	0,000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	22,202	0,000		H ₀ Red
Pesaran CD testi	14,740	0,000		H ₀ Red
MODEL 3				
Modified Wald test	16521,60	0,000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	20,142	0,004		H ₀ Red
Pesaran CD testi	16,079	0,000		H ₀ Red

	Ki-kare/İstatistik değeri	p değeri.	H ₀	Sonuç
MODEL 4				
Modified Wald test	24672,35	0,000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	23,828	0,000		H ₀ Red
Pesaran CD testi	13,581	0,000		H ₀ Red
MODEL 5				
Modified Wald test	22010,11	0,000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	20,772	0,000		H ₀ Red
Pesaran CD testi	16,694	0,000		H ₀ Red
MODEL 6				
Modified Wald test	18325,55	0,000		H ₀ Red
Wooldridge otokorelasyon testi	20,274	0,000		H ₀ Red
Pesaran CD testi	15,712	0,000		H ₀ Red

Tablo 9’da görüldüğü üzere aktif karlılık ve özsermaye karlılığı ile kurulan modellerde; otokorelasyon, değişen varyans ve yatay kesit bağımlılığının olmadığını ifade eden H₀ hipotezi reddedilmiş, otokorelasyon sorununa rastlanmış ve her iki modelin de regresyon analizinin temel varsayımlarını karşılayamadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle verilerin analizinde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı durumlarını dikkate alan ve havuzlanmış en küçük kareler ve sabit etkiler regresyonlarını tahmin edebilen Driscoll ve Kraay (1998) dirençli tahmincisi kullanılarak standart hatalar hesaplanmıştır. Bu doğrultuda ROA ve ROE modelleri kapsamında yapılan regresyon analizlerine ilişkin sonuçlar aktif karlılık ve özsermaye karlılığı açısından ayrı ayrı değerlendirilmiş ve sonuçlar bulgular kısmında belirtilmiştir.

4. BULGULAR

Bankaların aktif karlılığı ve özsermaye karlılığı ile ESG skorları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla sırasıyla ESG skoru, Kombine ESG skoru, ESG tartışma skoru, ESG sosyal skoru, ESG kurumsal yönetim skoru ve ESG çevresel skor açısından panel regresyon analizi sonuçları elde edilmiş ve sonuçlar sırasıyla Tablo 10 ve Tablo 11’de belirtilmiştir.

Tablo 10. Aktif Karlılık Açısından Analiz Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken: ROA					
	Model 1 ESG Skoru	Model 2 Kombine ESG Skoru	Model 3 ESG Tartışma Skoru	Model 4 ESG Sosyal Skoru	Model 5 ESG Kurumsal Yönetim Skoru	Model 6 ESG Çevresel Skoru
ESG	-0,0000* (0,0000)	-0,0000 (0,0000)	0,0000 (0,0000)	-0,0000* (0,0000)	0,0000* (0,0000)	-0,0000* (0,0000)
Takipteki krediler oranı	-0,0001* (0,0001)	-0,0001* (0,0001)	-0,0001* (0,0001)	-0,0001 (0,0001)	-0,0001* (0,0000)	-0,0001* (0,0001)
Özsermaye oranı	0,0188* (0,0084)	0,0175* (0,0089)	0,0148 (0,0109)	0,0251* (0,0071)	0,0143 (0,0101)	0,0162 (0,0104)
Sermaye yeterlilik oranı	2,74e-06* (9,43e-07)	2,80e-06* (9,67e-07)	0,0000* (0,0000)	0,0000* (0,0000)	0,0000* (0,0000)	0,0000* (0,0000)
Etkinlik oranı	-0,0184* (0,0024)	-0,0185* (0,0024)	-0,0186* (0,0022)	-0,0183* (0,0024)	-0,0189* (0,0024)	-0,0186* (0,0023)
GSYİH’nin yıllık % büyüme oranı	0,0002* (0,0001)	0,0002* (0,0001)	0,0002* (0,0001)	0,0002* (0,0001)	0,0002* (0,0001)	0,0002* (0,0001)
Sabit	0,0191* (0,0007)	0,0188* (0,0007)	0,0173* (0,0008)	0,0192* (0,0008)	0,0176* (0,0007)	0,0183* (0,0008)
F(6, 62)	88,78	91,21	59,58	138,82	82,40	52,33
Prob>F	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Within R ²	0,2955	0,2933	0,2892	0,3186	0,2884	0,2890

Notlar: ***, ** ve * simgeleri sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı olan katsayıları temsil etmektedir. Parantez içindeki değerler Driscoll-Kraay standart hatalarını ifade etmektedir.

Tablo 10'dan görüldüğü üzere regresyon analizi sonucunda bağımlı değişkenin aktif karlılık olduğu modellerin toplu sonuçları değerlendirilecek olursa; banka aktif karlılığı ile ESG kurumsal yönetim skoru ile anlamlı ve pozitif yönlü; ESG skoru, ESG sosyal skoru ve ESG çevresel skor arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiş; Kombine ESG skoru ve ESG tartışma skoru ile aktif karlılık arasında anlamlı bir ilişki elde edilememiştir. Kontrol değişkenleri açısından; özkaynak oranı, sermaye yeterliliği oranı ve GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı ile banka aktif karlılığı arasında anlamlı ve pozitif; takipteki kredilerin toplam kredilere oranı ve etkinlik oranı ile banka aktif karlılığı arasında anlamlı ve negatif; bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 11. Özsermaye Karlılığı Açısından Analiz Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken: ROE					
	Model 1 ESG Skoru	Model 2 Kombine ESG Skoru	Model 3 ESG Tartışma Skoru	Model 4 ESG Sosyal Skoru	Model 5 ESG Kurumsal Yönetim Skoru	Model 6 ESG Çevresel Skoru
ESG	-0,0001 (0,0002)	-0,0001 (0,0002)	0,0000 (0,0001)	-0,0003* (0,0001)	0,0001 (0,0001)	-0,0000 (0,0001)
Banka büyüklüğü	-0,0134* (0,0078)	-0,0137* (0,0078)	-0,0159* (0,0082)	-0,0086 (0,0077)	-0,0166* (0,0080)	-0,0153* (0,0086)
Özsermaye oranı	-0,7291* (0,1373)	-0,7313* (0,1408)	-0,7437* (0,1546)	-0,6885* (0,1296)	-0,7459* (0,1549)	-0,7419* (0,1557)
Sermaye yeterlilik oranı	0,0000* (0,0000)	0,0000* (0,0000)	0,0000* (0,0000)	0,0000* (0,0000)	0,0000* (0,0000)	0,0000* (0,0000)
Etkinlik oranı	-0,2526* (0,0385)	-0,2531* (0,0383)	-0,2535* (0,0372)	-0,2525* (0,0383)	-0,2549* (0,0384)	-0,2535* (0,0375)
GSYİH'nin yıllık % büyüme oranı	0,0029* (0,0011)	0,0029* (0,0011)	0,0029* (0,0012)	0,0028* (0,0011)	0,0029* (0,0012)	0,0029* (0,0012)
Sabit	0,4696* (0,0884)	0,4727* (0,0884)	0,4920* (0,0941)	0,4170* (0,0885)	0,4994* (0,0917)	0,4879* (0,0970)
F(6, 62)	404,16	390,99	451,01	411,37	581,85	440,88
Prob>F	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Within R ²	0,3435	0,3437	0,3429	0,3481	0,3436	0,3428

Notlar: ***, ** ve * simgeleri sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı olan katsayıları temsil etmektedir. Parantez içindeki değerler Driscoll-Kraay standart hatalarını ifade etmektedir.

Tablo 11'de belirtildiği üzere bankaların öz sermaye karlılığı açısından toplu sonuçlar incelendiğinde; banka öz sermaye karlılığı ile ESG skoru, kombine ESG skoru, ESG tartışma skoru, ESG kurumsal yönetim skoru ve ESG çevresel skor arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; ESG sosyal skoru ile özsermaye karlılığı arasında anlamlı ve negatif yönlü ilişkisi olduğu görülmüştür. Kontrol değişkenleri açısından; sermaye yeterliliği oranı ve GSYİH'nin yıllık yüzde büyüme oranı ile banka özsermaye karlılığı arasında anlamlı ve pozitif; özkaynak oranı, etkinlik oranı ve banka büyüklüğü ile banka öz sermaye karlılığı arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

4.1. Bulguların Yorumlanması

Bu kısımda; çalışma kapsamında incelenen ESG skorları ile banka aktif ve özsermaye karlılığı arasındaki ilişki sırasıyla ESG skoru, kombine ESG skoru, ESG tartışma skoru, ESG sosyal skor, ESG çevresel skor ve ESG kurumsal yönetim skorunun açısından yorumlanmış ve literatürle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir

ESG skoru açısından sonuçlar değerlendirildiğinde; banka aktif karlılığı ile ESG skoru arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç bankaların genel anlamda çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim konularında faaliyette bulduklarında maliyetlerinin arttığı ve aktif karlılıklarının azaldığı şeklinde yorumlanabilir. Bu bulguları destekler şekilde Miralles-Quirós vd. (2019a) çalışmalarında ESG politikalarını uygulayan firmalarda uygulama maliyetlerinin çok yüksek olabileceğini ve bu maliyetlerin şirketin karını azaltarak, piyasada rekabet edebilme yeteneğinin zayıflamasına neden olabileceğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde Ruan ve Liu (2021) çalışmalarında ESG faaliyetlerinin özel ve çevreye duyarlı olmayan işletmelere ekstra maliyet yükü doğuracağını ve finansal performansı düşüreceğini tespit etmişlerdir. Buallay (2020) ise çalışmasında ESG faaliyetlerinin raporlanmasını anlamak ve hazırlamak için yeni muhasebecileri işe almak ve eğitmek gerektiğinden yüksek maliyetlerin kısa vadede getirileri aştığını belirtmiştir. Bu bulguları destekler şekilde Duque-Grisales ve Aguilera-Caracuel (2021), Venäläinen ve Sjöström (2018), Abdulbasith (2019), Buallay vd. (2021) çalışmalarında

ESG notları ile finansal performans arasındaki ilişkinin olumsuz olduğunu tespit etmişlerdir. ESG skoru açısından banka özsermaye karlılığı ile ESG skoru arasındaki ilişki değerlendirildiğinde; banka özsermaye karlılığı ile ESG skoru arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bu sonuç ESG faaliyetleri yüksek olan firmaların ESG faaliyetleri az olan firmalardan daha iyi ya da kötü performans göstermediği aksine eşit performans gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Benzer sonuçlar Atan vd. (2018); Bahadori vd. Seraj (2021); Manescu (2011) tarafından da ortaya konulmuştur.

Kombine ESG skoru açısından sonuçlar incelendiğinde; kombine ESG skoru ile banka aktif ve özsermaye karlılığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç Manescu (2011); Liu vd. (2021) ile uyumludur.

ESG tartışma skoru açısından sonuçlara bakıldığında; ESG tartışma skoru ile banka aktif ve özsermaye karlılığı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç bankalarla ilgili küresel medyaya veya haberlere konu olan para cezaları, iş ahlakı ve etiği, vergi dolandırıcılığı, davalar ve anlaşmazlıklar, müşteri güvenliği ve gizliliği, çalışanların sağlığı, güvenliği ve tazminat hakları, grevler vb. gibi olumsuz durumlar söz konusu olduğunda bankaların bu tür olaylar ile karşılaşmamak için özenli ve ihtiyatlı olmak zorunda olduklarından dolayı ESG tartışma skorunun bankaların aktif veya özsermaye karlılıklarının üzerinde herhangi bir anlamlı etkisi olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Shakil vd. (2021) ise çalışmalarında hakkında olumsuz bidirim olan bankaların ESG faaliyetleri kapsamında daha fazla bilgi sunarak paydaşların güvenini kazanmak amacıyla eylemlerini meşrulaştırmaya çalıştıklarını ve ESG ile ilgili projelere agresif bir şekilde yatırım yaptıklarını tespit etmişlerdir. Taşkın (2015) ise çalışmasında bankaların sorumsuz davranışı veya yasal suiistimale ilgili kötü bir haber duyulduğunda yatırımcıların banka hisselerini sattıklarını dolayısıyla bankalarla ilgili küresel medyaya veya haberlere konu olan müşteri güvenliği ve gizliliği, iş ahlakı ve etiği, davalar ve anlaşmazlıklar, grevler, vergi dolandırıcılığı ve para cezaları vb gibi olumsuz haberlerin bankaların piyasa değerini etkilediğini ortaya çıkarmıştır.

ESG sosyal skoru açısından sonuçlar incelendiğinde ise ESG sosyal skorunun banka aktif ve özsermaye karlılığı üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç bankaların; kalkınma programları ve kadın girişimcilerin desteklenmesi, ürün ve hizmetlerin çeşitliliği, KOBİ'lerin desteklenmesi ve finanse edilmesi, spor veya eğlence projelerine sponsor olma, çalışan memnuniyetini sağlama, çalışana destek/yardım, çalışan güvenliği, sağlığı ve eğitimi, , sanata ve kültüre destek, devlet destekli sosyal kampanyaları destekleme, tedarikçi ilişkileri ve ilişkilerin düzenlenmesine yönelik vb. sosyal faaliyetlerde bulduklarında maliyetlerin arttığı için aktif ve özsermaye karlılıklarının azaldığı şeklinde yorumlanabilir. El Khoury vd. (2021) ve Batae vd. (2021) bu konuyla ilgili yaptıkları çalışmalarında uzun vadeli çok da kazançlı olmayan sosyal faaliyetlere yapılan yatırımların dezavantajlı olup maliyetleri arttırdığını belirtmişlerdir. Hoştut ve Deren Van Het Hof (2016); Preston ve O'Bannon (1997) ise sosyal faaliyetlerin finansal performans üzerindeki olumsuz etkisinin çevresel ve kurumsal yönetim skorlarının etkisinden daha fazla olduğunu çünkü yöneticiler açısından sosyal faaliyetlere kaynak ayırmanın rekabet avantajı açısından büyümeyi garanti etmediği hatta finansal sonuçları azaltabileceğine inandıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar Renneboog vd. (2008); Nollet vd. (2016); Chowdhury (2018); Climent (2018); Duque-Grisales ve Aguilera-Caracuel (2021); Buallay (2019); El Khoury vd. (2021) çalışmaları ile uyumludur. Başka bir açıdan bankanın ise sosyal performansının yüksek olması; paydaşlar ile ilişkilerin güçlenmesine (Zhang, 2016, s. 20) bankanın itibarının artmasına ve piyasadaki konumunu güçlendirerek uzun vadeli karlılığın artmasına neden olmaktadır (Bénabou ve Tirole, 2010; Ahmed vd., 2018).

ESG çevresel skoru kapsamında sonuçlar değerlendirildiğinde; ESG çevresel skorunun banka aktif karlılığı üzerinde anlamlı ve negatif etkisi olduğu, özsermaye karlılığı üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç bankaların; enerji tüketimi ve sera gazı salınımını azaltmaya yönelik girişimler, çevre yönetmeliğine uyum, atık dönüşümü ve arıtma tesisleri için yapılan yatırımlar, kurumsal çevre politikaları, ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerini azaltmaya yönelik faaliyetler, çevresel finansman açıklamaları, biyoçeşitlilik ve yenilenebilir enerji yatırımları finanse etme aşamasında; sürdürülebilir çevresel faaliyetlere uyum sağlama çabalarından dolayı adaptasyon maliyetlerinin arttığı ve daha düşük karlılığa neden olduğu şeklinde yorumlanabilir. Shakil vd.'ne göre (2019, s. 1333) ESG çevresel performans ile finansal performans arasındaki ilişkinin yönü belirsizdir. Pozitif açıdan çevresel faaliyetlerin rekabet avantajı yaratarak olumlu bir itibar sağladığına; negatif açıdan kötü çevre girişimlerine yatırım yapılırsa verimsiz ve gereksiz yatırım nedeniyle ekonomik performansını düşeceğine inanılmaktadır (Almeyda ve Darmansya, 2019, s. 283; Porter ve Van Der Linde, 1995). Sudan'a göre (2020, s. 168) finans sektöründe iklim ve çevresel riskleri değerlendirme ve yenilenebilir enerji projelerinin finansmanını sağlama aşamasında eğitilmiş ve deneyimli personel bulunmamakta,

yatırım yapılabilir ve güvenilir yenilenebilir projeleri sayıca çok az bulunmakta dolayısıyla tüm bunlar yüksek işlem maliyetlerine neden olmakta ve banka performansını olumsuz etkilemektedir. Benzer şekilde Friedman (1970) yönetsel kararlara çevresel ve sosyal kriterlerin dahil edilmesinin kaynakları zayıflatabilecek ek maliyetler yarattığını, Zeng vd. (2011) çalışmasında çevresel uygulamaların insan kaynakları, sermaye ve teknoloji gibi kaynaklara yatırım yapma gereği doğurduğunu, Semenova ve Hassel (2008) ise çalışmalarında yüksek riskli veya kirlenici endüstrilerde çevresel performansın maliyetli olduğunu ve firmaların finansal performanslarını olumsuz etkilediğini tespit etmişlerdir. Benzer sonuçlar Aggarwal (2013); Johansson ve Lundström (2015); Venäläinen ve Sjöström (2018); Bahadori vd. (2021) tarafından ortaya konulmuştur. Başka bir açıdan Hang vd. (2019) çalışmalarında olumlu çevresel açıklamalar yapan firmaların piyasada önemli ölçüde daha iyi performans gösterdiklerini ortaya çıkarmışlardır. Bu bulgu Ahmed vd. (2018); Shakil vd. (2019); Miralles-Quirós vd. (2019b) çalışmalarını ile uyumludur.

ESG kurumsal yönetim skoru açısından sonuçlar incelendiğinde; ESG kurumsal yönetim skorunun banka aktif karlılığı üzerinde anlamlı ve pozitif etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç bankaların hissedarlara eşit davranma, yönetim kurulunda cinsiyet eşitliği ve kültürel çeşitlilik, paydaşların hakları, yöneticilerin ücretleri ve risk yönetimi, kurumsal davranış ve dış paydaş yönetimi konularına önem verdikçe, kurumsal yönetim politikaları geliştirip, yönetsel faaliyetlerde başarılı bulundukça karlılıklarının artacağı şeklinde yorumlanabilir. Benzer şekilde El Khoury vd. (2021) ile Zehri ve Zgarni (2020) çalışmalarında kurumsal yönetim uygulamalarının yanlış yönetim hatalarını azaltarak itibarı iyileştirip performansı arttırdığını, Peni ve Vähämaa (2012) araştırmalarında güçlü kurumsal yönetim uygulamalarının finansal kriz dönemlerinde bankaların karlılıkları arttırdığını, Esteban-Sanchez vd. (2017) ise çalışmalarında kurumsal yönetimi yüksek ve çalışan ilişkileri iyi olan bankaların finansal performanslarının yüksek olduğunu vurgulamışlardır. Bu sonuçlar Soana (2011); Aggarwal (2013); Miras-Rodríguez vd. (2015); Siueia vd. (2019); El Khoury vd. (2021) çalışmalarının sonuçları ile uyumludur. Bu çalışmaların aksine Johansson ve Lundström (2015); Buallay (2019); Bahadori vd. (2021) çalışmalarında kurumsal yönetim ile bankaların finansal performansları arasında olumsuz bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. ESG kurumsal yönetim skoru açısından banka özsermaye karlılığı ile ESG kurumsal yönetim skoru arasındaki ilişki değerlendirildiğinde; ESG kurumsal yönetim skoru ile banka özsermaye karlılığı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu sonuç hissedarlara karşı daha fazla sorumlu ve şeffaf bir şekilde yönetilen firmaların kurumsal yönetim faaliyetinde bulunmayan firmalara göre karlılıklarının değişmediği ve eşit karlı oldukları şeklinde yorumlanabilir. Aebi vd. (2012); Maxfield vd. (2018); Harkin vd. (2020); Kirk (2020); Bahadori vd. (2021)'nin çalışmaları da bu bulguyu desteklemektedir.

Çalışma kapsamında anlamlı ve negatif sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde; ESG çevresel skorunun banka aktif karlılığını, ESG sosyal skorun ise bankaların hem aktif hem de özsermaye karlılığını anlamlı ve negatif yönde etkilediği dikkat çekmektedir. Bankalar sürdürülebilirlik kapsamında çevresel boyutu da dahil olmak üzere birçok açıdan farklı projeleri finanse etme ve borç vermede en önemli sermayeye sahip finansal kuruluşlardandır. Projelendirme aşamasında bankacılar, borç verilen paranın iklim politikaları, enerji kullanımını, atık ve kirliliği azaltma eylemleriyle uyumlu çevre dostu projelere yönlendirilip yönlendirilmediğini kontrol etmek, çevresel risklerini değerlendirmek ve en aza indirmek aşamasında çok çaba sarf etmektedirler. Ayrıca bankaların çevresel uygulamaları geliştirmeye yönelik politikaları, ek masraflara ve daha az karlara yol açabilecek ek maliyetlere neden olabilmektedir (Assous, 2022, s.10). Bu bulguya paralel olarak bankacılık sektöründe ESG uygulamalarının finansal performansı negatif etkilemesi Galant ve Cadez'e (2017) göre dengeleme teorisi (trade-off theory) ile açıklanmaktadır. Bu teoriye göre bankalar sosyal ve çevresel hedeflere ulaşmak için kaynak harcarsa (düşük emisyonlu veya kirliliğin azaltılmasını konu edinen projelere yatırım yapmak, çalışan ücretlerini ve ikramiyelerini artırmak, bağışlar ve sponsorluk gibi topluluk faaliyetlerine katılmak) maliyetleri artar, karlılıkları ve rekabet etme yetenekleri azalır. Bu teoriyi destekler nitelikte ESG çevresel skorunun ROA üzerindeki negatif etkisini; Eccles ve Serafeim (2013), çevresel performansın maliyetli olduğu ve doğru kullanılırsa uzun vadede karlılığın artabileceği, Pulino vd. (2022) ise emisyonları azaltmakla uğraşan bankaların bunu yapmak için varlıklarını artırması ve yatırım yapması gerektiğini dolayısıyla ticari faaliyetlere yatırılan sermayenin artacağı ve bu sermayeden elde edilen getirinin daha düşük olabileceği şeklinde yorumlamışlardır. Dragomir vd. (2022) çalışmalarında banka çevresel performansının karlılığı olumsuz etkilediğini ve çevrenin korunmasına (doğrudan veya dolaylı olarak) belirgin bir şekilde dahil olan bankaların net varlıklar üzerinde daha düşük bir getiri elde ettiklerini tespit etmişlerdir. Sarwono (2022) ise Uzak Doğu Asya bölgesindeki bankacılık performansının çevresel sürdürülebilirlikten nasıl etkilendiğini inceledikleri araştırmasında, çevresel sürdürülebilirliğin hemen geri dönüşü olmayan kurumsal bir yatırım olduğunu, bankaların sürdürülebilirlik girişimlerinden çok az şey kazandığını ve

ESG göstergelerini kullanarak çevresel sürdürülebilirliğe yapılan yatırımların maliyetli oldukları için kısa vadede finansal performansı olumsuz etkilediği ancak uzun vadede getiri elde edilebileceğini ortaya çıkarmıştır. Ersoy vd. (2022) çalışmalarında ESG ve alt boyutlarının banka piyasa değeri üzerindeki etkisini incelemişler ve çevresel skor ile banka piyasa değeri arasında U-şeklinde bir ilişki tespit etmişlerdir. Bu çalışma sonucunda çevresel yatırımların eşik seviyeye kadar artırılmasının banka piyasa değerini olumsuz etkilediği, başlangıçta yapılan yatırımların, maliyetlerin artması ve bankanın çevreye duyarlı yatırımlarının yeterince ön plana çıkarılmaması nedeniyle bankaların piyasa değerinde düşüşlere yol açabileceği, eşik seviyenin ötesinde devam eden çevresel yatırımların bankanın piyasa değerini artırabileceği ortaya çıkan önemli sonuçlardır. Benzer şekilde Yuen vd. (2022) çalışmalarında ESG ile banka karlılığı arasında U şeklinde bir ilişkinin varlığını tespit etmişler ve ESG faaliyetlerinin erken aşamada banka performansını azaltabileceğini, çünkü ESG çerçevesini benimsemenin maliyetlerinin faydalardan daha fazla olabileceğini, ESG'nin bu etkisinin sonraki aşamada olumlu hale gelebileceğini öne sürmüşlerdir. Negatif ve anlamlı sonuç, Martin ve Dahlström (2020), Şimşek ve Çankaya (2021) tarafından ulaşılan sonuçlarla uyumludur. Batae vd. (2021) ise çalışmalarında sosyal performansın karlılığa olan olumsuz etkisini, bankaların sosyal performansa yönelik kaynak harcamak zorunda kaldıkları ve bankaların bu faaliyetlerden kısa vadeli faydalar beklememeleri ancak uzun vadede getiri elde edilebileceğini bilerek hareket etmeleri gerekliliğini tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Buallay (2019) çalışmasında banka üst yönetimlerinin genellikle kendi iyilikleri için sosyal performans faaliyetlerine katıldıklarını ve "kendi iyilikleri" firmanın stratejisiyle uyumsuzsa, bu tür faaliyetlerin herhangi bir rekabet avantajına veya daha iyi bir firma performansına yol açmadığını belirtmiştir. Ersoy vd. (2022) ise ESG ve alt bileşenlerinin banka piyasa değeri üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında, sosyal skor ile banka piyasa değeri arasında ters U-şeklinde ilişki tespit etmişlerdir. Yazarlar çalışmalarında banka yöneticilerinin rekabet avantajı sağlayan ve sosyal refahı artıran stratejik bir araç olabileceği için sosyal açıdan sorumlu yatırımlara yatırım yapmaya istekli oldukları, kazan-kazan stratejisinin yöneticileri sosyal açıdan sorumlu yatırımlara yatırım yapmaya devam etmeye teşvik ettiğini, ancak uygulamada ortaya çıkan önemli riskler olabileceği vurgulamışlardır. Ayrıca çalışma kapsamında sosyal açıdan sorumlu yatırımların; insan kaynakları ve yönetsel girdiler nedeniyle firmaların kaynaklarının azalmasına yol açabileceği, sosyal açıdan sorumlu yatırımlara yapılan sürekli yatırımın, banka departmanları arasında daha fazla kaynak rekabetine neden olabileceği bu yüzden bu yatırımların belirli bir noktaya kadar artırılmasının hissedar değerinin maksimize edilmesine katkı sağladığı ancak bu noktadan sonra bu yatırıma devam edilmesinin banka performansı üzerindeki etkisinin olumsuzu dönebileceği ortaya çıkan önemli sonuçlardır. Bu bulguları destekler nitelikte Menicucci ve Paolucci (2023), Buallay vd. (2021), Yuen vd. (2022), Pulino vd. (2022) çalışmaları sonucunda negatif ve anlamlı ilişki tespit etmişlerdir. Son olarak Giannopoulos vd. (2022) çalışmalarında ESG girişimlerine yapılan yatırımlardan banka aktif karlılığın olumsuz etkilenirken Tobin Q oranının olumlu etkilendiğini ve aktif karlılığın kısa vadeli finansal performansın bir ölçüsü, Tobin Q oranının ise büyüme ve uzun vadeli performansın bir temsilcisi olarak görülebileceğini ortaya çıkarmışlardır. Benzer şekilde Barnett (2007) sosyal sorumluluk faaliyetlerine yatırım yapılırken hissedardan kaynak tahsis edildiği ve bu nedenle net kar/zarara dayalı bir önlemin bu faaliyetlerden olumsuz etkilenmesinin doğal olduğunu; Pacelli vd. (2022) ise çalışmalarında ESG bileşenlerine çok fazla yatırım yapmanın, kurumsal finansal yapıyı dengesizleştirdiği için finansal performans üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabileceğini tespit etmişlerdir. Sonuç olarak ESG bileşenleri ve karlılık arasındaki negatif ilişki sürdürülebilirlik temalı yatırımların ekstra bir çaba gerektirmesinden ve maliyetlerinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bu tür yatırımları destekleyici politikaların güçlendirilmesi, devlet teşviklerinin artması, yatırımcı kesimlerinde artan farkındalık ve bilinç ile bu tür firmalara yönelik tercihlerin çoğalması ile birlikte uzun vadede tüm firmaların ve bankaların da performansına katkı sağlayacağı ve karlılığı yükselteceği beklenmektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışmada dünyada 2010-2019 yılları arasında faaliyet gösteren ESG skoruna ve diğer değişkenlerin verisine yıllar itibarıyla tam olarak erişilebilen 25 ülkeden 63 bankanın çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim (ESG) skorlarının aktif ve özsermaye karlılığı ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim (ESG) skorları kapsamında sırasıyla bankaların ESG skoru, kombine ESG skoru, ESG tartışma skoru, ESG sosyal skor, ESG çevresel skor ve ESG kurumsal yönetim skorları mikro ve makro değişkenlerle birlikte kurulan panel veri modelleri analiz edilmiştir.

ESG skorları açısından anlamlı sonuçlar değerlendirildiğinde; ESG çevresel skorunun banka aktif karlılığını anlamlı ve negatif yönde etkilediği, özsermaye karlılığını ise etkilemediği dikkat çekmiştir. Bu sonuç bankaların

sürdürülebilirlik politikaları kapsamında uzun vadeli yenilenebilir enerji projelerine finansman sağlama amacıyla kredilendirme aşamalarındaki kredi riskleri ve iklim değişikliğinden kaynaklı fiziksel riskleri iyi tespit edemez ve yönetemezlerse bankaların itibar kaybına neden olacağı ve operasyonel maliyetlerin artarak karlılığın azalmasına yol açabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca Türkiye Bankalar Birliği'nin yayınladığı "Bankacılık Sektörü İçin Sürdürülebilirlik Kılavuzu"nda da belirtildiği üzere bankalar kredilendirme aşamasında kredi talebinde bulunan firmanın Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) yönetmeliği kapsamında projenin çevresel ve sosyal dokümantasyonu incelemekte, firmanın ulusal mevzuat gerekliliklerini sağladığının tespiti yapmakta dolayısıyla özellikle yatırım projelerinde sadece çevresel riskleri değil potansiyel çevresel ve sosyal riskleri birlikte değerlendirmektedir. Tüm bu süreçler için bankalarda ek insan kaynağına hatta birimlerine gerek duyulmakta, yoksa danışmalık hizmeti alınmaktadır. Süreçin iyi yönetilmesi için yöneticilerin ekstra çabalarına neden olmakta ve süreç iyi yönetilemezse maliyetlerde artışa ve karlılıkta azalmaya neden olmaktadır.

Çalışma kapsamında vurgulanan diğer bir sonuç ise ESG sosyal skorun bankaların hem aktif hem de özsermaye karlılığını anlamlı ve negatif yönde etkilediğidir. Bu sonuç doğrultusunda bankalar; çalışanların eğitimi, sağlığı ve güvenliği, herkesin eşit şekilde finansal hizmetlere erişimi, çalışma hayatında kadın erkek eşitliğinin sağlanması (Garanti Bankası'nın Cinsiyet Eşitliği Kredisi (Gender Loan) (dünyada ve Türkiye'de tek), girişimciliğin desteklenmesi, kalkınma politikaları ve insan haklarına uyum amacıyla sosyal performansı iyileştirici faaliyetlerde bulunmakta ve bu süreç doğrultusunda birtakım sosyal risklerle karşılaşmaktadırlar. Örneğin Türkiye Bankalar Birliği'nin yayınladığı Bankacılık Sektörü İçin Sürdürülebilirlik Kılavuzu'nda da belirtildiği üzere sosyal riskleri en aza indirmek amacıyla çalışanların motivasyonunu ve işe bağlılığını artırıcı uygulamalar yapmakta, genel ve teknik eğitimler ile insan ve çalışan hakları konularında bireysel farkındalığı arttırmaya çalışmakta, çalışan şikâyetleri ve sorunları ile ilgili yönetim mekanizması oluşturmaktadır. Tüm bu sürecin iyi yönetilmesi ve sosyal risklerin en aza indirilmesi için ek insan kaynağına ve zamana ihtiyaç duyulmakta dolayısıyla süreç iyi yönetilmezse maliyetlerin artarak karlılığın azalmasına neden olmaktadır.

ESG kurumsal yönetim skoru kapsamında sonuçlara bakıldığında; kurumsal yönetim skorunun banka aktif karlılığını anlamlı ve pozitif yönde etkilediği özsermaye karlılığını ise anlamlı yönde etkilemediği tespit edilmiştir. Bu sonuç bankaların adil, şeffaf, sorumlu, hesap verilebilir ve etik bir yönetim yaklaşımının uygulanması, hissedarlara, yatırımcılara, kredi verenlere ve diğer paydaşlarla iletişimin sağlanması, kurumsal yönetime ilişkin faaliyetlerin uluslararası kabul görmüş standartlarda uygulanması, sürdürülebilirlik politikalarını tüm operasyonlara entegre etme ve kamuoyunu bilgilendirme, yöneticilerin özlük ve mali hakları gibi kurumsal yönetim faaliyetlerinde bulduklarında; bu olumlu sürecin paydaşlar nezdinde bankalara meşruluk kazandırıp, adil davranışların çalışan memnuniyeti olumlu etkilediği ve nihayetinde bankanın itibarının ve piyasadaki konumunun güçlenerek rekabet avantajı sağlanmasına, marka değeri ve güvenilirliğin kazanılmasına ve karlılığı pozitif yönde arttırmasına neden olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Yapılan çalışmada tüm sonuçlar dikkate alındığında bankalara; sürdürülebilirlik politikalarını iyi yönetmesi, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim faaliyetlerinin iyileşmesi ve tüm bu süreç yönetilirken maliyetlerin düşürülmesi ve karlılığın artması ile ilgili aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Türk Sanayicileri İş İnsanları Derneği (TÜSİAD) Sürdürülebilir Finansman ve Destek Modelleri Notu'nda belirtildiği üzere bankalar yüksek ölçekli sürdürülebilir enerji yatırımlarını finanse etmekte ve KOBİ'lere sürdürülebilir kredi imkânı sağlamaktadır. Bu süreçte bankalar maliyet kaygısından dolayı fon sağlamaktan vazgeçmekte ya da uluslararası fon kuruluşlarından kaynak sağlama yoluna gitmektedir. Bu sorunlarla baş edebilmek için kamu oteriteleri vergi teşvik mekanizmaları kurabilir ve bu teşvikleri sadece çevre dostu yatırım ve ürünlerine tahsis edebilir. KOBİ'lere sağlanan küçük ölçekli enerji verimliliği yatırımları kapsamında kullanılacak tüketici kredilerinde Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) ve Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) avantajı getirilmesi küçük ölçekli enerji verimliliği projelerinin gelişimine katkı sağlayabilir ve bankaların maliyet kaygısını azaltabilir.
- Sudan'ın (2020) çalışmasında belirttiği üzere bankalar yenilenebilir enerji projelerinin çoğunu finanse etmekte isteksiz ve projeleri riskli bulmaktadırlar. Çünkü yenilenebilir enerji projeleri uzun vadeli ESG yatırımı olduğu; bankalarında genellikle mevduatlarının vadesi kısa ve orta olduğu için vade uyumsuzluğu sorunu doğmaktadır. Bankalara maliyetlerin azaltılması ve uzun vadeli fonlara erişimi kolaylaştırmak amacıyla devlet tarafından uluslararası fonlar yerine ulusal fonlardan yararlanabilmeleri için destek sağlanabilir.

- BDDK'nın (2022), 2022-2025 Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı'nda da belirttiği gibi bankalar düşük karbonlu finansman kapsamında yatırım projelerine fon sağlama ve kredilendirme aşamasında karbon emisyonu ile ilgili bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Türkiye'de karbon emisyonu verisinin üretilmiyor olması ve karbon emisyonunun fiyatlandığı bir karbon piyasasının olmaması bankalar için ihtiyaç duyulan verinin bulunmamasına ve özellikle risk yönetimi konusunda diğer ülkelerde oluşan fiyatları esas almak zorunda kalmalarına neden olmaktadır. Bu süreç kapsamında fiziksel ve operasyonel riskleri önceden tahmin etmeye yarayan ve riskler ile ilgili ölçüm, analiz, izleme ve raporlama aşamasında neler yapılacağı hakkında diğer ülkelerdeki gelişmekte olan yaklaşım ve uygulamaların takip edilip uyarlanması ek finansal kaynağa, zaman kayıplarına dolayısıyla maliyetlere neden olmaktadır. Bu amaçla süreci kolaylaştırmak ve maliyetleri azaltmak amacıyla ülke içinde kamu otoriteleri tarafından firmaların çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim performanslarını ve riskleri değerlendirebilecek sistem veya denetim mekanizması oluşturulabilir veya iklim değişikliği bilincinde olan ve özellikle yenilenebilir enerji projelerinin finansmanı alanında uzman bireyler bankalara yönlendirebilir.

Bankaların çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim performansları ve karlılığı konusunda yapılan çalışmalar son dönemlerde hızlanmış ve çeşitlenmeye başlamıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda farklı finansal performans göstergeleri kullanılabilir, geleneksel ve islami bankalar arasında ESG performansları ve karlılık açısından karşılaştırma yapılabilir ve farklı analiz yöntemleri geliştirilebilir. Ayrıca çalışma kapsamında vurgulanan asıl nokta bankaların ESG faaliyetlerinin maliyetli olması nedeniyle karlılığı azalttığıdır. Buradan hareketle diğer çalışmalarda maliyet değişkeni ile birlikte çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim risk değişkeni kullanılarak çalışmalar yapılmasının ESG ve karlılık konusuna farklı boyutlardan açıklık getirmede katkı sağlayacaktır.

YAZARLARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Abate, T. W. ve Mesfin, E. A. (2019). Factors affecting profitability of commercial banks in ethiopia. *International Journal of Research and Analytical Reviews*, 6(1), 881-891.
- Abdelaziz, H., Rim, B. ve Helmi, H. (2020). The interactional relationships between credit risk, liquidity risk and bank profitability in MENA region. *Global Business Review*, 1, 1-23.
- Abdulbasith, A. (2019). *Environmental, social and governance disclosure and profitability: GCC banks' comparative study* [Master Thesis]. Qatar University.
- Adesina, K. S. (2021). How diversification affects bank performance: The role of human capital. *Economic Modelling*, 94, 303-319.
- Aebi, V., Sabato, G. ve Schmid, M. (2012). Risk management, corporate governance, and bank performance in the financial crisis. *Journal of Banking & Finance*, 36(12), 3213-3226.
- Aggarwal, P. (2013). Impact of sustainability performance of company on its financial performance: A study of listed Indian companies. *Global Journal of Management and Business Research Finance*, 13(11), 61-70.
- Ahmed, S. U., Ahmed, S. P. ve Hasan, I. (2018). Why banks should consider ESG risk factors in bank lending?. *Banks & Bank Systems*, 13(3), 71-80.
- Akpan, E. S. ve Riman, H. B. (2012). Does corporate governance affect bank profitability? evidence from Nigeria. *American International Journal of Contemporary Research*, 2(7), 135-145.

- Alev, N. (2020). *Döviz kuru ve oynaklığının ticari bankaların performansı üzerine etkisi: Türkiye üzerine bir uygulama* [Doktora Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Al-Homaidi, E. A., Tabash, M. I., Farhan, N. H. S., Almaqtari, F. A. (2018). Bank-specific and macro-economic determinants of profitability of Indian commercial banks: a panel data approach. *Cogent Economics & Finance*, 6(1), 1-26.
- Almaqtari, F. A., Al-Homaidi, E. A., Tabash, M. I. ve Farhan, N. H. (2019). The determinants of profitability of Indian commercial banks: A panel data approach. *International Journal of Finance & Economics*, 24(1), 168-185.
- Almeida, R. ve Darmansya, A. (2019). The influence of environmental, social, and governance (ESG) disclosure on firm financial performance. *IPTEK Journal Of Proceedings Series*, 1(5), 278-290.
- Assous, H. F. (2022). Saudi green banks and stock return volatility: GLE algorithm and neural network models. *Economies*, 10(242), 1-18.
- Atan, R., Alam, M. M., Said, J. ve Zamri, M. (2018). The impacts of environmental, social and governance factors on firm performance: Panel study of Malaysian companies. *Management Of Environmental Quality: An International Journal*, 29(2), 182-194.
- Azmi, W., Hassan, M. K., Houston, R. ve Karim, M. S. (2021). ESG activities and banking performance: International evidence from emerging economies. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 70, 1-18.
- Bahadori, N., Kaymak, T. ve Seraj, M. (2021). Environmental, social, and governance factors in emerging markets: the impact on firm performance. *Business Strategy & Development*, 1, 1-12.
- Barnett, M. L. (2007). Stakeholder influence capacity and the variability of financial returns to corporate social responsibility. *The Academy of Management Review*, 32(3), 794-816.
- Bătae, O. M., Dragomir, V. D. ve Feleagă, L. (2020). Environmental, social, governance (ESG) and financial performance of European banks. *Accounting and Management Information Systems*, 19(3), 480-501.
- Bătae, O. M., Dragomir, V. D. ve Feleagă, L. (2021). The relationship between environmental, social, and financial performance in the banking sector: A European study. *Journal of Cleaner Production*, 290, 1-21.
- BDDK. (2022). 2022-2025 sürdürülebilir bankacılık stratejik planı. <https://www.bddk.org.tr/KurumHakkinda/EkGetir/5?ekId=36> adresinden 21 Temmuz 2022 tarihinde alınmıştır.
- Bénabou, R. ve Tirole, J. (2010). Individual and corporate social responsibility. *Economica*, 77(305), 1-19.
- Bidari, G. (2016). *Factors affecting CSR disclosure in Nepalese banks: A global reporting initiative perspective* [Master Thesis]. Cowan University.
- Boffo, R. ve Patalano, R. (2020). *Esg investing: practices, progress and challenges*. OECD www.oecd.org/finance/ESG-Investing-Practices-Progress-and-Challenges.pdf adresinden 15 Eylül 2022 tarihinde alınmıştır.
- Boussaada, R. ve Hakimi, A. (2020). How multiple large shareholders affect bank profitability under the dispersion and the coalition hypotheses? An insight from the MENA region. *International Journal of Managerial Finance*, 1,1-24.

- Brogi, M. ve Lagasio, V. (2019). Environmental, social, and governance and company profitability: Are financial intermediaries different?. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26(3), 576-587.
- Brooks, C. ve Oikonomou, I. (2018). The effects of environmental, social and governance disclosures and performance on firm value: A review of the literature in accounting and finance. *The British Accounting Review*, 50(1), 1-15.
- Buallay, A. (2019). Is sustainability reporting (ESG) associated with performance? Evidence from the European banking sector. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 30(1), 98-115.
- Buallay, A. (2020). Sustainability reporting and firm's performance. Comparative study between manufacturing and banking sectors. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 69(3), 431-445.
- Buallay, A., Fadel, S. M., Alajmi, J. ve Saudagaran, S. (2021). Sustainability reporting and bank performance after financial crisis: Evidence from developed and developing countries. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(4), 747-770.
- Buallay, A., Fadel, S. M., Al-Ajmi, J. Y. ve Saudagaran, S. (2020). Sustainability reporting and performance of MENA banks: Is there a trade-off?. *Measuring Business Excellence*, 24(2), 197-221.
- Caldecott, B. ve Mcdaniels, J. (2014). *Financial dynamics of the environment: risks, impacts and barriers to resilience*. Working Paper for The UNEP Inquiry.
- Chalise, S. (2019). The impact of capital adequacy and cost income ratio on performance of Nepalese commercial banks. *International Journal of Economics and Management Studies*, 6(7), 78-83.
- Chintha, S. S. (2018). Impact of bank specific and macroeconomic determinants on the profitability of commercial banks—An evidence from MSM listed banks in sultanate of Oman. *International Journal of Accounting Research*, 3(4), 13-22.
- Chowdhury, R. K. (2018). *Corporate sustainability and financial performance of Bangladeshi banks* [Master Thesis]. University Of Waterloo.
- Climent, F. (2018). Ethical versus conventional banking: A case study. *Sustainability*, 10(7), 1-13.
- Ćurak, M., Poposki, K. ve Pepur, S. (2012). Profitability determinants of the Macedonian banking sector in changing environment. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 44, 406 – 416.
- Dağılgan, G. (2020). *Demokrasi ve ekonomik özgürlüklerin banka performansına etkisi: gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik ampirik bir yaklaşım* [Doktora Tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Del Giudice, A. ve Rigamonti, S. (2020). Does audit improve the quality of ESG scores? evidence from corporate misconduct. *Sustainability*, 12, 1-16.
- Dell'Atti, S., Trotta, A., Iannuzzi, A. P. ve Demaria, F. (2017). Corporate social responsibility engagement as a determinant of bank reputation: An empirical analysis. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 24, 589-605.
- Doan, T. ve Bui, T. (2021). How does liquidity influence bank profitability? A panel data approach. *Accounting*, 7(1), 59-64.

- Dragan, O. (2012). Pathways to sustainable banking management. *Annals of The University of Oradea, Economic Science Series*, 21(2), 545-550.
- Dragomir, V. D., Bătae, O. M., Ionescu, B. S., Ionescu-Feleagă, L. (2022). The influence of ESG factors on financial performance in the banking sector during the Covid-19 pandemic. *Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research*, 4(56), 71-88.
- Driscoll, J. C. ve Kraay, A. C. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependant panel data. *Review of Economics and Statistic*, 80(4), 549-560.
- Duque-Grisales, E. ve Aguilera-Caracuel, J. (2021). Environmental, social and governance (ESG) scores and financial performance of multilatinas: Moderating effects of geographic international diversification and financial slack. *Journal of Business Ethics*, 168, 315-334.
- Durguti, E. A. (2020). Challenges of banking profitability in Eurozone countries: Analysis of specific and macroeconomic factors. *Naše Gospodarstvo/Our Economy*, 66(4), 1-10.
- Eccles, R. G. ve Serafeim, G. (2013). Innovating for a sustainable strategy. *Harvard Business Review*, 3-10.
- El Khoury, R., Nasrallah, N. ve Alareeni, B. (2021). ESG and financial performance of banks in the MENAT region: Concavity–convexity patterns. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 1, 1-25.
- Ergenoğlu, S. (2020). *2008 küresel finans krizi sonrası türk bankacılık sektöründe performans değerlendirmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Hitit Üniversitesi.
- Ersoy, E., Swiecka, B., Grima, S., Özen, E. ve Romanova, I. (2022). The impact of ESG scores on bank market value? evidence from the U.S. banking industry. *Sustainability*, 14(9527), 1-14.
- Esteban-Sanchez, P., De La Cuesta-Gonzalez, M. ve Paredes-Gazquez, J. D. (2017). Corporate social performance and its relation with corporate financial performance: International evidence in the banking industry. *Journal of Cleaner Production*, 162, 1102-1110.
- European Central Bank. (2020). *Guide on climate-related and environmental risks*. https://www.bankingsupervision.europa.eu/legalframework/pu/liccons/pdf/climate-related_risks/ssm.202005_draft_guide_on_climate-related_and_environmental_risks.en.pdf adresinden 8 Kasım 2022 tarihinde alınmıştır.
- Falch, A. C. S. (2016). *ESG integration in the Nordic private equity industry* [Master Thesis]. Norwegian School Of Economics.
- Friedman, M. (1970). *The social responsibility of business is to increase its profits*, New York: The New York Times Magazine.
- Fulton, M., Kahn, B. ve Sharples, C. (2012). *Sustainable investing: establishing long-term value and performance*. File:///C:/Users/ASUS/Downloads/SSRN-İd2222740.Pdf adresinden 2 Temmuz 2022 tarihinde alınmıştır.
- Galant, A. ve Cadez, S. (2017). Corporate social responsibility and financial performance relationship: a review of measurement approaches. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 30(1), 676-693.
- Gangi, F., Mustilli, M., Varrone, N. ve Daniele, L. M. (2018). Corporate social responsibility and banks' financial performance. *International Business Research*, 11(10), 42-58.

- Gao, S., Meng, F., Gu, Z., Liu, Z. ve Farrukh, M. (2021). Mapping and clustering analysis on environmental, social and governance field a bibliometric analysis using scopus. *Sustainability*, 13,1-17.
- Gbadamosi, W. A. (2016). *Corporate social responsibility and financial performance of banks in the United States* [Doctoral Dissertation]. Walden University.
- Giannopoulos, G., Fagernes, R. V. K., Elmarzouky, M., Afzal Hossain, K. A. B. M. (2022). The ESG disclosure and the financial performance of norwegian listed firms. *Journal of Risk and Financial Management*, 15(237), 1-16.
- Greene, W. (2000). *Econometric analysis*. Upper Saddle River, NJ: Prentice–Hall.
- Grileiro, J. R. B. (2019). *Exploiting an investment opportunity based on ESG score* [Master Thesis]. Católica-Lisbon School Of Business & Economics.
- Hang, M., Geyer-Klingeberg, J. ve Rathgeber, A. W. (2019). It is merely a matter of time: A meta-analysis of the causality between environmental performance and financial performance. *Business Strategy and The Environment*, 28(2), 257–273.
- Harkin, S., Mare, D. S. and Crook, J. (2020). Independence in bank governance structure: Empirical evidence of effects on bank risk and performance. *Research In International Business And Finance*, 52, 1-21.
- Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics. *Econometrica*, 46(6), 1251-1271.
- Hoellermann, J. (2020). *ESG in private equity and other alternative asset classes: What the industry has accomplished so far regarding environmental, social and governance matters*. EIKV-Schriftenreihe Zum Wissens-Und Wertemanagement, Research Report.
- Hoffstedt, J. ve Sebyhed, H. (2021). *Is there a relationship between corporate social responsibility and financial performance?* [C-Thesis]. Uppsala University.
- Hoşut, S. ve Deren Van Het Hof, S. (2016). *Kurumsal sosyal sorumlulukta güncel yönelim ve yaklaşımlar*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Huang, D. Z. (2021). Environmental, social and governance (ESG) activity and firm performance: A review and consolidation. *Accounting & Finance*, 61(1), 335-360.
- Jadah, H. M., Alghanimi, M. H. A., Al-Dahaan., N. S. H. ve Al-Husainy, N. S. M. (2020). Internal and external determinants of Iraqi bank profitability. *Banks and Bank Systems*, 15(2), 79-93.
- Jaouad, E. ve Lahsen, O. (2018). Factors affecting bank performance: Empirical evidence from Morocco. *European Scientific Journal*, 14(34), 255-267.
- Johansson, C. ve Lundström, P. (2015). *Finding value through sustainable performance - a cross-sectional study of the relationship between risk-adjusted return and environmental, social and governance performance on the indian stock market* [Master Thesis]. Umea Üniversitesi.
- Kayran, O. (2020). *Bankalarda gelir çeşitlendirmesinin performans üzerine etkileri ve Türkiye'deki mevduat bankalarına yönelik bir araştırma* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Kirk, A. (2020). *Profitability and corporate social responsibility* [Honors Thesis]. University of Richmond Economics.

- Korwatanasakul, U. (2020). *Environmental, social, and governance investment: Concepts, prospects and the policy landscape*. Asian Development Bank Institute.
- Kotsantonis, S. ve Bufalari, V. (2019). *Do sustainable banks outperform? driving value creation through esg practices*. Global Alliance For Banking on Values (GABV) Report.
- La Torre, M., Leo, S. ve Panetta, I. C. (2021). Banks and environmental, social and governance drivers: follow the market or the authorities?. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 1, 1-15.
- Latino, C. (2019). *The environmental, social and governance (ESG) investing landscape* [Master Thesis]. Università Ca'Foscari Venezia.
- Lemi, B. A., Rafera, M. K. ve Gezew, M. (2020). Macroeconomic and bank specific determinants of commercial bank profitability in Ethiopia. *International Journal of Commerce and Finance*, 6(2), 198-206.
- Liu, Y., Saleem, S., Shabbir, R., Shabbir, M. S., Irshad, A., Khan, S. (2021). The relationship between corporate social responsibility and financial performance: A moderate role of fintech technology. *Environmental Science and Pollution Research*, 28(16), 20174-20187.
- Luo, H. (2021). *How ESG controversies impact a company*. <https://www.senecaesg.com/insights/how-esg-controversies-impact-a-company-part-2/> adresinden 10 Ekim 2022 tarihinde alınmıştır.
- Manescu, C. (2011). Stock returns in relation to environmental, social and governance performance: Mispricing or compensation for risk? *Sustainable Development*, 19(2), 95–118.
- Martin, B. E. Z. H. ve Dahlström, C. L. M. (2020). *The impact of environmental, social and governance factors on firm performance a quantitative study on U.S listed firms in 2010-2018* [Master Thesis]. Copenhagen Business School.
- Martins, A. M., Serra, A.P. ve Stevenson, S. (2019). Determinants of real estate bank profitability. *Research in International Business and Finance*, 49, 282–300.
- Maxfield, S., Wang, L. ve De Sousa, M. M. (2018). The effectiveness of bank governance reforms in the wake of the financial crisis: A stakeholder approach. *Journal of Business Ethics*, 150(2), 485-503.
- Menicucci, E. ve Paolucci, G. (2023). ESG dimensions and bank performance: an empirical investigation in Italy. *Corporate Governance*, 23(3), 563-586.
- Miralles-Quirós, M. M., Miralles-Quirós J. L. ve Redondo Hernández J. (2019a). ESG performance and shareholder value creation in the banking industry: International differences. *Sustainability*, 11, 2-15.
- Miralles-Quirós, M. M., Miralles-Quirós, J. L. ve Redondo Hernández, J. (2019b). The impact of environmental, social, and governance performance on stock prices: Evidence from the banking industry. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26, 1446-1456.
- Miras-Rodríguez, M. D. M., Carrasco-Gallego, A. ve Escobar-Pérez, B. (2015). Has the CSR engagement of electrical companies had an effect on their performance? A closer look at the environment. *Business Strategy and The Environment*, 24(8), 819-835.
- Moufty, S. S. (2017). *Sustainability practices and their effect on performance in the banking sector-A stakeholder approach* [Doctoral Dissertation]. Brunel University.
- Murè, P., Spallone, M., Mango, F., Marzioni, S. ve Bittucci, L. (2021). ESG and Reputation: The case of sanctioned Italian banks. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28, 265-277.

- Nguyen, V. C., Nguyen, T. T. ve Nguyen, H. T. (2020). Government ability, bank-specific factors and profitability: An insight from banking sector of Vietnam. *Journal of Advanced Research in Dynamical & Control Systems*, 12(4), 415-424.
- Nguyen, V-T. ve Liu, D-Y. (2020). The impact of ownership structure on Vietnamese commercial banks' profitability. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 10(3), 187-194.
- Nițescu, D-C. ve Cristea, M-A. (2020). Environmental, social and governance risks—new challenges for the banking business sustainability. *Amfiteatru Economic*, 22(55), 692-706.
- Nizam, E., Ng, A., Dewandaru, G., Nagayev, R. ve Nkoba, M. A. (2019). The impact of social and environmental sustainability on financial performance: A global analysis of the banking sector. *Journal of Multinational Financial Management*, 49, 35-53.
- Nollet, J., Filis, G. ve Mitrokostas, E. (2016). Corporate social responsibility and financial performance: A non-linear and disaggregated approach. *Economic Modelling*, 52, 400-407.
- Pacelli, V., Pampurini, F. ve Quaranta, A. G. (2022). Environmental, social and governance investing: does rating matter?. *Business Strategy and the Environment*, 32, 30-41.
- Pak, O. (2020). Bank profitability in the eurasian economic union: do funding liquidity and systemic importance matter?. *North American Journal of Economics and Finance*, 54, 1-24.
- Parhan, M. (2021). *The determinant of banking profitability in indonesia (a study of commercial banks listed on the indonesia stock exchange in 2013-2019)* [Bachelor Thesis]. Universitas Brawijaya.
- Peni, E. ve Vähämaa, S. (2012). Did Good Corporate Governance Improve Bank Performance During The Financial Crisis?. *Journal of Financial Services Research*, 41, 19-35.
- Pesaran, M. H. (2004). *General diagnostic tests for cross section dependence in panels*. Cambridge Working Papers in Economics, No: 435.
- Petras, M. (2020). *Essays on selected issues of post-crisis banking regulation, profitability and risk* [Doctoral Dissertation]. Universität Zu Köln.
- Petria, N., Capraru, B. ve Ilnatov, I. (2015). Determinants of banks performance: Evidence from EU 27 banking systems. *Procedia Economics and Finance*, 20, 518-524.
- Phan, D. H. B., Narayan, P. K., Rahman, R. E. ve Hutabarat, A. R. (2020). Do financial technology firms influence bank performance?. *Pacific-Basin Finance Journal*, 62, 1-13.
- Porter, M. E. ve Van Der Linde, C. (1995). Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship. *Journal of Economic Perspectives*, 9(4), 97-118.
- Preston, L. E. ve O'Bannon, D. P. (1997). The corporate social-financial performance relationship: A typology and analysis. *Business and Society*, 36(4), 419-429.
- Pulino, S. C., Ciaburri, M., Manganelli, B. S. ve Nasta, L. (2022). Does ESG disclosure influence firm performance?. *Sustainability*, 14(7595), 1-18.
- Rahman, H., Yousaf, M. W. ve Tabassum, N. (2020). Bank-specific and macroeconomic determinants of profitability: A revisit of Pakistani banking sector under dynamic panel data approach. *International Journal of Financial Studies*, 8(42), 1-19.

- Rahmi, Y. ve Sumirat, E. (2021). A study of the impact of alma to profitability during the covid-19 pandemic. *International Journal of Business, Economics and Law*, 24(3), 54-65.
- Ramić, H. (2019). *Relationship between ESG performance and financial performance of companies: An overview of the issue* [Master Thesis]. University Of Lausanne.
- Renneboog, L., Ter Horst, J. ve Zhang, C. (2008). The price of ethics and stakeholder governance: The performance of socially responsible mutual funds. *Journal of Corporate Finance*, 14(3), 302-322.
- Ruan, L. ve Liu, H. (2021). Environmental, social, governance activities and firm performance: Evidence from china. *Sustainability*, 13(2), 767.
- Ryu, D. ve Yu, J. (2020). Nonlinear effect of subordinated debt changes on bank performance. *Finance Research Letters*, 100, 1-6.
- Saif-Alyousfi, A. Y. H., Saha, A., Md-Rus, R. ve Taufil-Mohd, K. N. (2020). Do oil and gas price shocks have an impact on bank performance?. *Journal of Commodity Markets*, 100, 1-20.
- Saleh, I. ve Abu Afifa, M., (2020). The effect of credit risk, liquidity risk and bank capital on bank profitability: Evidence from an emerging market. *Cogent Economics & Finance*, 8(1), 1-13.
- Sarwono, H. (2022). Environment, social, governance, and performance in far east asia for the period of 2018-2021. *IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science*, 1111, 1-5.
- Semenova, N. ve Hassel, L. G. (2008). Financial outcomes of environmental risk and opportunity for US companies. *Sustainable Development*, 16(3), 195-212.
- Shakil, M. H., Mahmood, N., Tasnia, M. ve Munim, Z. H. (2019). Do environmental, social and governance performance affect the financial performance of banks? A cross-country study of emerging market banks. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 30(6), 1331-1344.
- Shakil, M. H., Tasnia, M. ve Mostafiz, M. I. (2021). Board gender diversity and environmental, social and governance performance of US banks: Moderating role of environmental, social and corporate governance controversies. *International Journal of Bank Marketing*, 39(4), 661-677.
- Singh, H. ve Singh, B. P. (2012). An effective & resourceful contribution of green banking towards sustainability. *International Journal of Advances in Engineering Science and Technology*, 1(2), 41-45.
- Siueia, T. T., Wang, J. ve Deladem, T. G. (2019). Corporate social responsibility and financial performance: A comparative study in the Sub-Saharan africa banking sector. *Journal of Cleaner Production*, 226, 658-668.
- Soana, M. G. (2011). The relationship between corporate social performance and corporate financial performance in the banking sector. *Journal of Business Ethics*, 104(1), 133-148.
- Sudan, F. K. (2020). *Environmental, social, and governance investment in green energy projects in Southeast Asia: Potential, drivers, and policy options*. Asian Development Bank Institute.
- Suganya, S. J. ve Kengatharan, L. (2018). Impact of bank internal factors on profitabaility of commercial banks in Sri Lanka: A panel data analysis. *Journal of Business Studies*, 5(1), 61-74.
- Sun, L., Wu, S., Zhu, Z., Stephenson, A. (2017) Noninterest Income and Performance of Commercial Banking in China. *Scientific Programming*, 1, 1–8.

- Şeker, Y. (2020). *Finansal raporlama kalitesi ile çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim (ESG) performansı arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik uluslararası bir araştırma* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Şimşek, O. ve Çankaya, S. (2021). Examining the relationship between ESG scores and financial performance in banks: Evidence from G8 countries. *10th Istanbul Finance Congress, 14*, 169-170.
- Taşkın, D. (2015). The relationship between CSR and banks financial performance: Evidence from Turkey. *Journal of Yaşar University, 10*(39), 21-30.
- TBB. (2021b). *Bankacılık sektörü için sürdürülebilirlik kılavuzu*. <https://www.tbb.org.tr/surdurulebilirlik/tbb-surdurulebilirlik-kilavuzu.html> adresinden 13 Ekim 2022 tarihinde alınmıştır.
- Thomson Reuters. (2017). *Thomson reuters ESG scores*. https://www.esade.edu/itemsweb/biblioteca/bbdd/inbdd/archivos/Thomson_Reuters_ESG_Scores.pdf adresinden 3 Eylül 2022 tarihinde alınmıştır.
- Tibebe, A. N. (2020). Determinants of financial performance of private commercial banks in ethiopia: Camel approach. *International Journal of Research in Business Studies and Management, 7*(4), 25-34.
- TÜSİAD. (2021). *Sürdürülebilir finansman ve destek modelleri notu*. [file:///C:/Users/ASUS/Downloads/tusiad-surdurulebilir-finansman-ve-destek-modelleri-notu%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/ASUS/Downloads/tusiad-surdurulebilir-finansman-ve-destek-modelleri-notu%20(4).pdf) adresinden 20 Kasım 2022 tarihinde alınmıştır.
- Venäläinen, E. ve Sjöström, J. (2018). *The relationship between environmental, social and governance factors and firm performance* [Bachelor Thesis]. University of Gothenburg.
- Wooldridge, J. M., (2002). *Econometric analysis of cross section and panel data*. Cambridge, Ma: MIT Press.
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2020). *Panel veri ekonometrisi stata uygulamalı*. Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Yudha, A., Chabachib, M. ve Pangestuti, I. R. D. (2017). Analysis of the effect of NPL, NIM, non interest income, and ldr toward roa with size as control variables (differences study on domestic and foreign banks listed on bej period 2010-2015). *Jurnal Bisnis Strategi, 26*(2), 100-113.
- Yuen, M. K., Ngo, T., Le, T. D. Q. ve Ho, T. H. (2022). The environment, social and governance (ESG) activities and profitability under COVID-19: evidence from the global banking sector. *Journal of Economics and Development, 1-21*.
- Zehri, F. ve Zgarni, I. (2020). Internal and external corporate governance mechanisms and earnings management: An international perspective. *Journal of Accounting and Management Information Systems, 19*(1), 33–64.
- Zeng, S. X., Meng, X. H., Zeng, R. C., Tam, C. M., Tam, V. W. Y. ve Jin, T. (2011). How environmental management driving forces affect environmental and economic performance of SMEs: A study in the Northern China district. *Journal of Cleaner Production, 19*(13), 1426-1437.
- Zhang, J. (2016). *Does corporate social responsibility affect financial performance of listed manufacturing firms in Germany?* [Master Thesis]. University of Twente.